

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Højskoleforbunds H. Rosendal
vedtaget fra
A. P. Kristensen Paeders.

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1910

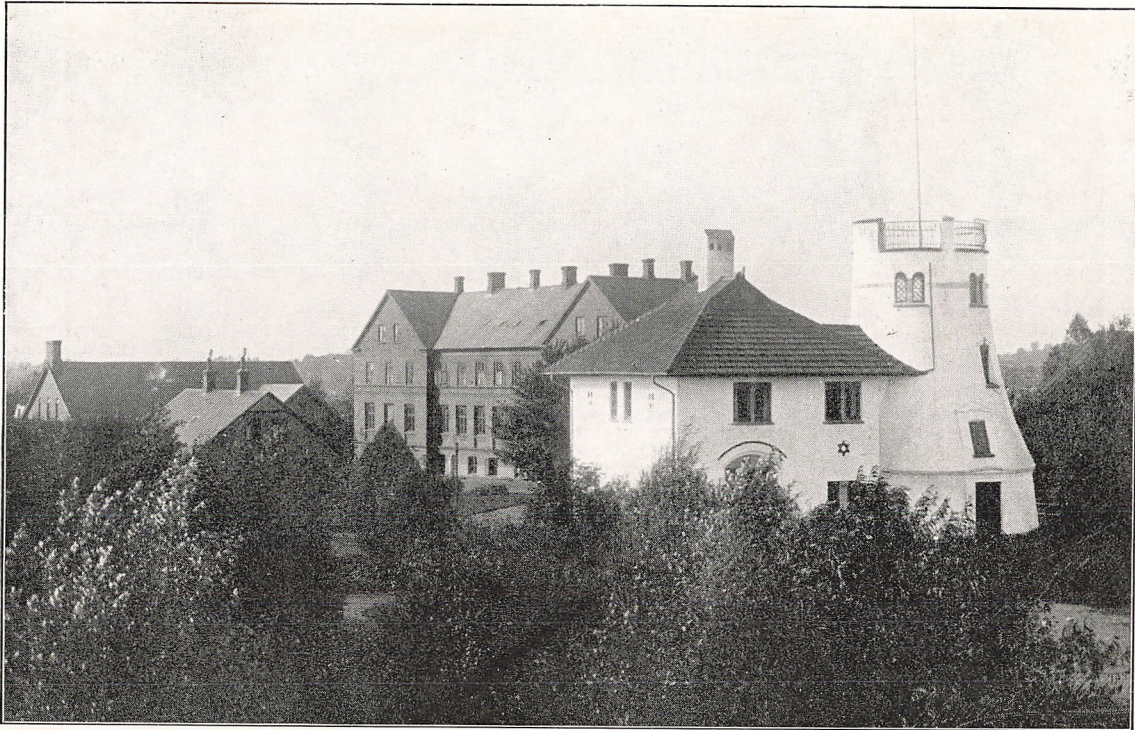

ODENSE

ANDELSBOGTRYKKERIEET I ODENSE

1910

Printed at the University
of Copenhagen

Ollerup Højskole set fra „Borgen“.

AARSSKRIFT

FOR

OLLERUP HØJSKOLES ELEVFORENING

1910

ODENSE

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

1910

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Et Paaskeminde.

(Trykt i „Søndagslæsning“ for 18. April 1909.)

VED i disse Dage at gennemlæse Mindebogen om Fru Nanna Kristensen-Randers dukker der et Minde frem for min Tanke, som ellers altid melder sig hvert Foraar ved Synet af den første udsprungne Paaskelilje. Et Minde kan jo i lang Tid ligge hengemt i en Krog i ens Hjærte og kun ved „given Lejlighed“ dukke frem for atter at finde sin gamle Plads igen. Men hver Gang kan det føles, som om det har vundet i Kraft og Styrke, og til sidst faar det Vinger og truer med at sprænge sit Bur. Saadan er det gaaet mig i Aar med dette Minde om Fru Nanna. Efter 9 Aars Forløb har det i disse Dage gennemvarmet mig endnu mer end i selve Øjeblikket, og jeg føler en uimodstaaelig Trang til at slippe Fuglen løs og hviske til den: Flyv nu hen til „de tre“, som i denne Tid maa gennempløje „Mindernes Furer“ fra i Fjor. Syng for dem en Haabets Sang — om Vaaren efter Vinter lang, — om Død, som tabte Slaget, — om Liv, der Sejer vandt. —

Den 10. April var det 9 Aar, siden jeg mødtes med Fru Nanna Kristensen-Randers, første og for Resten ogsaa sidste Gang; thi jeg har aldrig — skønt jeg tit har ønsket det — truffet hende siden. Det var ovre i København paa Professor Rovsings det Røde Korses Klinik ude paa Platanvej. Og det var netop „den stille Uge“.

Hun kom der for at se til sin lille Søn, der i lang Tid havde ligget der som Patient.

Jeg var der i Anledning af min Mands Operation, som var foregaaet 4 Dage forud. Aftenen før var jeg ved Midnatstid gaaet derfra som Enke ud til mit Logis paa Bille Brahes Vej. Nu kom jeg for at se et sidste Glimt af min Mands afsjælede Legeme, før fremmede Hænder bar ham ned ad Trapperne — ud i Lighuset. Fru Nanna var kom-

men til Byen med Morgentoget og stod nede i Vente-
værelset ligesom parat til at tage imod mig. Plejemoder
havde fortalt hende om min Sorg, og hvem jeg var. Det,
at jeg var Vesttjyde, tror jeg greb hende noget. Aldrig
glemmer jeg de Øjne, hun saa paa mig med, da hun
sagde: „Jeg har hørt om Deres Sorg! sig mig, kan jeg
dog ikke hjælpe Dem med noget, jeg vilde saa gærne?“
Hvad jeg svarede, husker jeg ikke; men i et Spring satte
hun mod Døren og bad: „Aa bliv her et Øjeblik, jeg
kommer snart igen!“ Nogle Minutter var hun borte og
kom saa tilbage med Favnen helt fuld af dejlige Paaske-
liljer, som hun havde hentet i en Butik paa Vesterbro-
gade. „Tag dem!“ bad hun, „dæk Deres Mand til med
dem; det er Haabets Blomster, jeg holder selv saa meget
af denne Blomst!“ En varm Omfavnelser og et: „Gud
styrke Dem i Deres Sorg!“ og Fru Nanna var borte, før
jeg kunde faa fremstammet min Tak. Men i alle de Aar,
der er gaaet siden, har jeg følt mig i Gæld til hende.
Dette Møde betød noget for mig — og Paaskeliljen er
siden hin Dag bleven min „kæreste Blomst“. Fru Nanna
staar for mig som et Sendebud fra ham, der gærne vil
bruge Mennesker i sin Tjeneste. Og det var nok det, der
gjorde hende til den store Kvinde, hun var, dette, at hun
var en Tjenerskikkelse hele sit Liv. Tit kan man gaa
Side om Side med Mennesker i Aarevis, uden det er
muligt at se, hvad der bor i dem. Et eneste Møde med
et andet Menneske kan bevirke, at man synes at have
kendt hinanden hele sit Liv. Saadan med Fru Nanna.

Gud velsigne hendes Minde!

Elise Mogensen.

Skæbnen, Hændelsen og Nødvendigheden.

*Søndagstale ved Ollerup Højskoles Elevmøde 1910,
af J. P. Kristensen-Randers.*

Da *Adam Homo* efter sit Ophold paa den fynske Herre-
gaard Galtenborg er kommen hjem til Præstegaarden
ved Vejleljordens Bred, keder han sig. Han frastødes af
det Selskab, der tit indfandt sig hos hans Fader: „Møller

Mindesmærket paa Fru Nannas Grav.

Knudsen, som af sit Hoved aldrig tog Kabudsen, hans opstadsede Døtre, den stive Seminarist“ og „denne fløjtende Forpagter Brandt, som red paa Hestedækken uden Sadel — ak, hvad var disse mod den fynske Adel“ Men værre fandt han det endda at sidde i Kirken, hvor hans Fader vævede Vadmel for en halv Snes gamle Bønder. Og allerværst var det, at en saadan Kirkefærd velsagtens var et Billede paa hans egen Fremtid. Digteren lader ham sige „mangen Gang“:

„Det altsaa Maalet er, hvortil jeg stræber
En Gang som Præst at aabne mine Læber
For slig en Menighed i Danevang.“

* * *

„Og hvad er Lønnen? Lad mig ej bedrage mig!
En ringe Bolig og et fattigt Brød,
En Omgang og et Selskab, som vil plage mig,
En Degn, med hvem jeg evig faar min Nød.
Men det er sandt, en Kone kan jeg tage mig,
Og leve, glemt af Verden, til min Død;
Og er som Jubelolding jeg i Live,
Da Konsistorialraad kan jeg blive.“

Meget selvfølgelig staar der i næste Vers:

„Vor stakkels Helt! Han virkelig blev bitter.
Sit Kald, sit Liv, sin Lod bestemt han véd;
Den ydre, tvingende Nødvendighed
Afpælet har hans Fremtid med sit Gitter.“

Men denne Misstemning veg pludselig Pladsen for et lyst, overmodigt Syn:

„En Dag paa Marken stod med ét han stille,
Og fyldende de slappe Lungers Rum
Med kraftig Foraarsluft, som Hjærtet svalte,
Han til sig selv paa denne Vis nu talte:
„Hvor har dog hidtil galt jeg ad mig baaret,
Og kun de ydre Magter Hylding bragt!
Først var det Skæbnens blinde Gud, jeg kaared,
Og saa et Forsyn blev jeg underlagt;
Saa var det Hændelsen, hvis Spil mig daared,
Og nu er det Nødvendighedens Magt —
Men hvilken ydre Magt kan da vel hindre
Den Frihedsmagt, der troner i mit Indre?“

* * *

„Opvejer den ej alt? Saa snart jeg siger
 Jeg vil, og holder viljefast min Aand:
 Mon ej hver Skranke da tilbage viger,
 Og hvor er mer da Hindring, Trang og Baand?
 Af dette Vil en Skaberkraft fremstiger —
 Har ikke jeg min Fremtid i min Haand?
 Kan ikke selv jeg forme den og danne
 Den efter Tanken i min egen Pande?“

Saaledes talte Adam Homo ved Foraarstide, som om han var en Gud, der kunde mage alt til sin egen Lykke. Men da hans Livs vinterlige Aften kom, da han var bleven kastet paa Dødslejet, da sukkede han:

„Naar her tilbage mod mit Liv jeg stirrer,
 Sig alting for min Tanke kun forvirrer.“

* * *

„Dér ser jeg Skæbnen paa min Vej staa Vagt,
 Og drive grumt mig frem mod Afgrundsbredden;
 Dér lurder Hændelsens den lumske Magt,
 Til i dens Net jeg viljeløs er gleden.
 Dér holder holder kold og streng Nødvendigheden
 Mig fast i Lænken, den om mig har lagt —
 Hvem er den største? Hvem skal jeg paakalde?
 Mit Liv er deres — de har haft mig alle!

Her er nævnt tre onde Magter, som Mennesker kan tro paa, og i hvis Vold de kan føle sig: den grumme Skæbne, den lumske Hændelse eller Tilfældighed og den kolde og strenge Nødvendighed.

En ung Mand, som var kommen paa Kant med Tilværelsen, udviklede en Gang et Livssyn, som bunder i Troen paa en hjærteløs Styrelse af det skabte. „Jeg saa engang,“ sagde han, „en Mariehøne, som kravlede op ad et Græsstraa. Den vilde op til Spidsen af det for dér at spille sine Vinger og svinge sig ud i det blaa. Det var hvad den kaldte Lykke. Men den blev iagttaget af en ondskabsfuld Dreng, og hver Gang den var Græsstraaets Top nær, stødte han den lille Skabning ned. Da denne stygge Leg ikke tiltalte Knægten længere, rejste han sig og knuste Mariehønen med en Træskohæl. Min Skæbne har netop været saaledes. Hver Gang, jeg var i Færd med at naa det, der stod for mig som Menneskelykke, var der en Magt, der stødte mig ned, saa jeg atter maatte

begynde paa bar Bund, og en Gang knuses mit Liv helt. Hvem der er Ophav til denne Verden og raader for dens Gang, véd jeg intet om; men saa meget forstaar jeg da, at det er en, der ikke bryder sig om mig, men en som har andet at gøre end at tænke paa mit Vel.“

Her har vi én Form af Skæbnetro. —

En ældre Mand skal have sagt til en søgende Sjæl, som gjerne vilde finde Menlng i Tilværelsen: „Hvem giver Dem Ret til at spørge om Livets Mening! Ingen véd noget derom, og meget muligt, at det hele er aldeles meningsløst. Adskilligt tyder derpaa. Tit gaar det Slynglerne godt og de gode ilde; men undertiden gaar det jo omvendt. Alt synes at være planløst, tilfældigt. Vi skal ikke spørge, om der er Mening i Verdens Gang; vi skal leve vort Liv for fuld Damp uden at plage os med noget dybt liggende Hvorfor? Gør vi dette, kan i alt Fald en stor Mængde af os slippe gennem Verden uden at føle os alt for ilde til Mode.“

I denne Udtalelse har vi Troen paa Tilfældighedernes Spil.

Den tyske Tænkter *Schopenhauer* søger at oplyse den strænge Nødvendigheds Magt ved følgende Eksempel*): „Lad os tænke os et Menneske, der staaende paa Gaden sagde til sig selv: „Klokken er nu seks i Aften, Dagens Arbejde er til Ende. Jeg kan nu gøre en Spadseretur; eller jeg kan gaa i Klubben; jeg kan ogsaa stige op i Taarnet og se Solnedgangen; jeg kan ogsaa gaa i Theatret; jeg kan ogsaa besøge denne eller hin Ven; jeg kan ogsaa løbe ud af Porten i den vide Verden og aldrig komme igen. Alt dette staar til mig, jeg har fuld Frihed dertil. Dog gør jeg nu intet af dette, men gaar ligesaa frivillig hjem til min Kone.““ „Dette,“ tilføjer Schopenhauer, „er aldeles det samme, som naar Vandet vilde sige: „Jeg kan kaste høje Bølger“ (ja nemlig i aaben Sø og Storm): „jeg kan med Sus og med Brus ile ned“ (ja, nemlig i Flod-lejet); „jeg kan skummende og sprudlende styrte ned“ (ja, nemlig i Vandfaldet); „jeg kan frit stige op i Luften som Straale“ (ja, nemlig i Vandspringet); „jeg kan endelig komme i Kog og kogende forsvinde“ (ja, nemlig ved

*) Meddelt her efter H. Martensen: „Den kristelige Ethik“.

:00 Gr. Varme); „dog gør jeg nu intet af alt dette, men bliver frivillig i min rolige, spejklare Dam.“

Naar Menneskets Handlinger som i dette Stykke Schopenhauerske Tænkning gøres lige saa upersonlige som Vandets Bevægelser eller Stenens Rullen ned ad en Bakke, saa har vi den jærnhaarde Nødvendighed, der er lige saa blottet for Hjærtelag som den grumme Skæbne og den lumske, lurende Tilfældighed.

Den kristne Tro giver os Syn for en kærlig Styrelse, der kan bruge til vort Vel baade det, der ser ud som en Tilfældighed, og det, der kan føles som en ubøjeelig kold Nødvendighed.

„Gamle Nielsen, Anton Nielsens Fader, hørte mig en Gang nævne de Ord, der staar under et Billede af „Budstikke-Bojsen“ :

„Hvor jeg mig i Verden vender,
staar min Lykke i Guds Hænder.“

Og saa udbrod han: „Ja det er rigtigt; nu skal du høre, hvorledes jeg blev Skolelærer. Allerede inden jeg var 12 Aar, fik jeg Lyst til den Stilling; men jeg savnede de nødvendige Pengemidler, og saa blev jeg Skrædder i Stedet for. Da jeg var 17 Aar gammel, fik jeg udlært, og jeg var en Slags Mester i et Par eller tre Aar derefter. Saa kommer en Dag min Morbroder i Lille Fuglede og siger til mig: „Hør Dreng! jeg skal køre Skolelæreren Søn i Jerslev til Jonstrup Seminarium til Prøveeksamen. Tag du og kør med! Du kan have godt af at se dig lidt om, for du har jo aldrig været længere end i Kalundborg.“ Jeg tog naturligvis med og frydede mig ved Rejsen, skønt vi frøs og maatte gaa meget af den 14—15 Mil lange Vej. Efter to Dages Kørsel eller Gang naede vi Seminariet, og næste Dag var Eksamensdag. — Prøven var offentlig, og min Morbroder og jeg gik op paa Klassen, hvor jeg kom til at staa mellem en Flok andre unge, som skulde afhøres. Forstanderen eksaminerede i Religion, og jeg syntes, jeg kunde svare paa alle hans Spørgsmaal, ja endogsaa bedre, end der blev svaret. Da Forstander Wegener — saadan hed han — var færdig med dem alle, siger han til mig: „Kan saa du!“ Han troede nemlig, at jeg ogsaa vilde prøves, skønt det jo ikke var saadan,

og da han talte i en bydende Tone, turde jeg ikke lade være med at gaa hen til Bordet. Hvor ræd jeg end var, da jeg gik til Prøven, fik jeg dog snart Mod. Jeg kunde Balles Lærebog og Birchs Bibelhistorie udenad og forstod nogenlunde, hvad der stod i dem. Tilmed var jeg godt kendt med det nye Testamente og vidste ogsaa, hvilket Evangelium, der hørte til hver Søndag, og det kom mig til gode altsammen, saa jeg gav rigtige Svar. — Da jeg var færdig, hørte jeg, at Wegener sagde til en Mand, der stod i Nærheden: „Den Karl bliver der nok noget af.“ Og min Morbroder trak mig hen i en Krog, roste mig, bandede højt paa, at jeg var den bedste af dem alle, og fik mig til at gaa til Prøve hos de andre Lærere ogsaa. Kort at fortælle: jeg blev optaget, medens Skolelærersønnen faldt. Det kunde jo se ud, som om den Lykke, der blev mig til Del: at fryde mig sammen med Børn i en Skolestue og uden for den i 50 Aar, kom til mig rent tilfældigt; men jeg tror nu, og det har jeg troet i mange, mange Aar, at det var Gud, der magede det saaledes, at Lykken fandt Vej til den fattige Skræddersvend.“

Saaledes kan en Kristen tale om „Hændelsen“.

Der var en anden Mand, som var ved at rutsje ned ad en ond Lidenskabs Skraaplan. Han følte sig under den stadig øgede Fart paa Syndens Vej i en jærnhærd Nødvendigheds Vold. Da oplevede han et Øjeblik, hvori Fortabelsens Afgrund gabede ham i Møde med en saa navnløs Gru, at han, inden han vidste af det, laa paa Knæ og bad: „Kære Fader i Himlen, grib mig og stands mig!“ Og der kom et mærkeligt Svar paa hans Bøn, har han fortalt. „Jeg saa ikke noget Syn; men jeg fornåm et Syn. Jeg blev vis paa, at forved mig stod Gud med mine Forældre ved sin ene Side og min Kone og vore Børn ved den anden. Fra dette Øjeblik af begyndte jeg at gaa opad. Gud havde vendt mig.“ Det er vel en saadan Hiælp til en syg Vilje, David oplevede, naar han bad: „Skab i mig et rent Hjærte, o Gud, og forny en stadig Aand i mit Inderste.“ Vil Mennesker ikke tage fejl, naar de taler om den aarsagsbestemte Nødvendighed, saa maa de regne en underfuld Samvirken mellem Menneskehjærtets Længsler og Guds mægtige og kærlige Vilje til de virkende Aarsager.

Vi kristne kan sige:

„Frygt ej for, hvad Verden kalder
sin Nødvendighed af Staal!
Anderledes dejlig falder
Ord paa Himlens Tungemaal:
dens Nødvendighed herved,
det er netop Kærligheden.“

Modsætningen til Troen paa den grumme Skæbne, den lumske Hændelse og den kolde Nødvendighed er udtrykt i Indskriften paa den Mindesten, der nylig er rejst paa min Hustrus Grav:

„Kærlighed er Livets Kilde, Livets Vej og Livets Maal!“

Disse Ord giver os et Billede af Gud. Han er Livets Kilde, og han er Kærlighed. Fra Evighed af er han Faderen. Der er sagt om de store blandt Jordens Mænd og Kvinder, at der bliver altid et tomt Rum om dem. De indbyder ingen til helt at være deres Næste; de holder de almindelige dødelige paa tre Skridts Afstand mindst. Guds Storhed er ikke Egenkærlighedens Sætten paa Afstand, men den samfundsstiftende Kærlighed. Han har Samfund med sin Søn, med Engleskarerne og med Menneskeslægterne. Af Kærlighed kommer Skønhed, thi „Skønhed er slet ikke andet end Kærlighedens i Lyset forklarede Skikkelse“. Hvor broget Verden end er, det er jo dog urimeligt at kalde den overvældende grim; det er da Skønheden i dens mange Udfoldelser, som taler mest til os, og saaledes maa det være, fordi Kærligheden er den Kilde, af hvilken Livet oprindeligt randt.

Og Kærligheden er Livets Vei. Vejen er Udtryk for det vigtigste Fremgangsmiddel. Hvor Jorden er vejløs, gaar al fremskridende Bevægelse i Staa. Kun blinde kan paastaa, at al god Udvikling er standset, og kun blinde kan nægte, at Vejen er Guds Søn, Jesus Kristus. Er Skabelsen et Kærlighedsværk, saa er Opholdelsen og Styrelsen det ikke mindre. Men Midtpunktet, Kærnen, i Guds Ledelse af Livet er den Kendsgerning, der er udtalt saaledes: „Saa højt elskede Gud Verden, at han ofrede sin enbaarne Søn, for at enhver, som tror paa ham, ikke skal gaa fortabt, men faa det evige Liv.“

Som Kilden og Vejen er ogsaa Maalet Kærlighed.

Maalet er naaet, naar Menneskesønnen kommer i sin Herlighed og siger til dem, der staar paa hans højre Side: „Kom her, I, der er velsignede af min Fader, og tag nu det Rige i Arv, som har ligget beredt for Jer lige fra Verdens Skabelse af.“ Netop dertil vilde han, som er Vejen, føre dem. Det sagde han kærligt og klart Skærtorsdag Nat: „Fader, jeg vilde saa gærne, at de, som Du har givet mig, allesammen maa være sammen med mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, den, som Du har givet mig, fordi Du har elsket mig, før Verdens Grundvold blev lagt.“

Men Ordene om, at Kærlighed er Livets Kilde, Vej og Maal, gælder ikke Gud alene; de gælder ogsaa alle de Mennesker, der er Guds villige, om end skrøbelige, Medarbejdere. Alle gode Udviklingslinjer paa Jorden har deres Udspring i Kærlighed, de øges af Kærlighed, og deres Maal er Kærlighed. Det ligger nær i Dag, da saa mange Højskoleelever er samlede her, at nævne Højskoletanken. Den udsprang af Fædrelandskærligheden i Grundtvigs Sjæl, den traadte ud i Livet og gik sin Gang der ved Kærlighedens Kraft i *Kolds* og andre gode Mænds Sind, og dens Maal er Folkets Sammenslutning i et Vennelag, der vil virke Hæder for alt det ægte og herlige, der ligger i Ordene Fædreland og Modersmaal.

Fra Kærlighed, det er: Viljen til Glæden ved at tjene, udgaar alt det danske, ved Kærlighed vokser det, og i Kærlighed fuldendes det. Som det uforlignelig smukt er sagt:

„Kærlighed til Fædrelandet
er den sande Odelsret,
Kærlighed og intet andet
elsker op en Helteæt!
Kærlighed er Pagt med Aanden,
den faar altid Overhaanden.“

Minderne.

(Foredrag ved Elevmødet af Laurils Hansen.)

*»Mindet lader som Ingenting
er dog et lønligt Kildespring.»*

I disse Ord af Grundtvig ligger der en dyb Sandhed gemt. Mindet er netop saadan noget, som man ikke kan tage og føle paa, og dog har det den allerstørste Betydning i Menneskers Liv. Naar jeg i Dag vil sige lidt om Minder, saa vil jeg gøre det ud fra 3 Hovedsynspunkter. Jeg vil dele Minderne i 3 Grupper: Hjemmets Minder, de nationale Minder og de personlige Minder. Hjemmets Minder er de Minder, der er fælles for dem, der i snævrere Betydning hører hjemme i et Hjem eller i en noget videre Betydning i en Slægt. I gamle Dage var Hjemmets og Slægtens Minder af langt større Betydning, end de er nu. En Slægt, eller som den ogsaa kaldtes en Æt, hørte anderledes fast sammen end nu. Gjaldt det om at hævne et Tab, som en af Ætten havde lidt, saa var hele Ætten paa Færde. Hvad en af Ætten havde forbrudt, maatte de alle svare for med deres Liv, om det skulde være. Man havde ogsaa langt anderledes Kendskab til Slægtens Liv og Færd, end man har nu; man har Eksempler paa, at et Familie-medlem har vidst Besked paa sit Forhold til ikke mindre end 124 Slægtninge. Hjemmet var ikke som nu kun 2 Menneskers og deres Børns Hjem; men det var hele Ættens. I Nials Saga fortælles der om, hvordan der paa hans Gaard foruden ham selv og hans Hustru levede 3 gifte Sønner og en Dattermand foruden Børn, Tyende og Gamle, alt i alt et halvt Hundrede Personer. Under saadanne Forhold maatte jo Hjemmet og dets Minder faa langt større Betydning end nu, hvor Børnene fra et Hjem, tit endog før de er voksne, spredes for alle Vinde. Man boede paa samme Sted, hvor maaske Forfædrene, Slægten, Ætten havde boet i Aarhundreder; man vidste Besked

om, hvem der havde bygget hvert og bragt hver en Genstand til Hjemmet. Hver Bygning, hver nok saa lille Ting havde sin Historie, som alle Slægtens Medlemmer var fortrolig med.

Her gjaldt det ogsaa om et ubrødeligt Sammenhold for dem, der hørte sammen, thi som der staar i Havamaal: „Det Træ hentørres, som ene staar, bærer ej Blomst eller Blade.“ Kærligheden til Hjemmet og dets Minder var meget stærk, og Fortællingen om Slægtens Liv og Færd har stadig lydt blandt dem; vi kan jo blot tænke paa de herlige islandske Slægtssagaer.

Vi kan have godt af i en Tid som vor, hvor der er saa meget, der spreder, saa meget, der lokker og drager bort fra Hjemmene, at mindes og lære af hin Tid, da Hjemmet og Slægten havde saa stor Betydning.

Det er fra Hjemmene, at baade det bedste og det daarligste i vort Folk stammer. Det er de gode Hjem, der har været, der er, og der skal være de bærende i vort Folks Liv, det er de daarlige Hjem, der nu mere end nogensinde er Grundskaden i vort Samfund, og skal vi denne Grundskade til Livs, saa maa vi have de dårlige Hjemms Tal formindsket. Vi, der har haft et godt Hjem, hvorfra vi har gode Minder, og hvor vi har faaet lagt en god Grund i vor Sjæl, vi kan sagtens; der kan nok blive kastet Snavs paa den gode Grund, og i det Snavs kan der gro meget Ukrudt; men den gode Grund er der dog og de gode Minder fra Hjemmet, og de skal nok gøre sig gældende en Gang i vort Liv, ellers skal vi komme meget langt ud. Vi kan jo blot tænke paa Lignelsen om den tabte Søn; han var kommet meget langt bort fra sit gode Hjem og Minderne derfra; men i en Stund i hans Liv, da det rigtig kneb for ham, drog disse Minder ham tilbage med uimodstaelig Kraft. Nej, det er ingen Sag for os, som har haft et godt Hjem, værre er det for de Stakler, der har haft et daarligt Hjem, hvorfra de har daarlige Minder, og hvor de har faaet lagt en daarlig Grund i deres Sjæl; i saadan en Grund kan der vanskelig gro noget godt. Grundtvig har sagt det saa smukt et Sted, at „i Barndommens Paradis dér er Livets Flod, og hvad der bader sig i den, bliver udødeligt“. Med andre Ord: Hvad godt, man har lært som Barn, det glemmes

aldrig, men hvad ondt, man har lært som Barn, det glemmes heller ikke. Det er Børnene fra disse daarlige Hjem, der vokser op under Forhold, som de ikke selv har skabt, og som de ikke selv kan ændre, der i mange Tilfælde bliver Forbandelsen i vort Samfund. Derfor: Bort med de daarlige Hjem. Og vi kommer dem bedst til Livs ved selv at danne gode Hjem, gode, danske, kristne Hjem, ved at holde Hjemmet og dets Minder højt i Ære og ved trofast at værne om dets Fred. Et godt Eksempel virker her mere end mange Ord, og Eksemplet fra et rigtig godt Hjem kan lyse ud og blive til Velsignelse for mange. I den kønneste Sang, jeg kender om Hjemmet, Bjørnsons: „Jeg kører frem gennem Straalefryd“, staar der disse Ord: „Et enkelt Hjem bar saa tit et Land, naar ud det sendte dets Frelsermand, og mange Tusind af Hjem det var, som Landet frelst ifra Slaget bar, og det, som bærer det gennem Freden, er Hjemmets Pulsslag i Travelheden.“

Hvad Bjørnson her har sagt, kender vi jo flere Eksempler paa; jeg skal kun nævne et fra vor Historie. Jeg tænker her paa Hjemmet i Fjenneslevlille, som i en Tid, da det saa meget sørgeligt ud for Danmark, udsendte dets Frelsermand, Absalon, der kom til at indlede et af de rigeste Afsnit i vort Folks Liv.

Gennem et Kæmpearbejde genrejste han sit Fædreland baade aandeligt og materielt, og hvor hentede han Kraften fra til dette Kæmpeværk? Helt og fuldt fra hans Hjem, og Drivfjederen i alt hans Arbejde var hans rige og opofrende Fædrelandskærlighed, og den var ogsaa en Arv fra Hjemmet. Her havde han hørt Sagn og Fortællinger om Fædrenes Liv og Færd, og da især om hans Farfader Skjalm Hvides Bedrifter. Disse Sagn og Fortællinger ildnede hans Trang til Daad, og da han senere drog til Paris for at studere, og dér læste de gamle Folks Historie, da har de vakt Tanken hos ham om at faa nedskrevet de Sagn og Fortællinger, der var ejendommelige for hans Folk, den Tanke, der senere resulterede i Saksen Danmarkskrønike, det stolteste Værk, vor Litteratur ejer. Her ser vi jo saa tydelig, hvilken Betydning den historiske Fortælling og Hjemmet med de gode Minder kan have, idet de har skabt en Mand som Absalon, der blev det danske Folks nationale Vækker i en Tid, da Folkeanden sov saa

tungt som ingen Sinde før. Det, Absalons Historie blandt andet skal minde os om, er at værne om vore gode Hjem og deres Minder, saadan at de ogsaa efter Evne kan blive til Velsignelse for vort Hjem, i udvidet Betydning vort Fædreland.

De nationale Minder er jo de Minder, der er fælles for et Folk, enten dette lever under en eller flere politiske Enheder. Det, der blandt andet binder et Folk sammen til en national Enhed, det er jo Sproget og Minderne, Fortællingerne i Sagn og i Saga om, hvordan Folket har levet sit Liv gennem Tiderne. Et Folks Historie er jo ikke alene dets Kongers og dets Kriges Historie; men det er Fortællingen om, hvordan hele Folket har levet sit Liv i Med- og Modgangstider, i Kongeborg, i Bondegaard, i Hjemmets mindste Krog, i Skole, Tingsal og i Kirke. Selvfølgelig spiller Krigene en stor Rolle i vort Folks Liv, og da især saadanne Krige, der er ført for at forsvare os mod ydre Vold, og saadanne Mænd skal ikke glemmes, som dem, der hviler paa Oddens Kirkegaard, og som Grundtvig satte dette stolte Minde, idet han lader Stenen sige:

„Danske de vare, hvis møre Ben
Under mig smuldre i Jorden,
Danske af Tunge, af Æt og af Id,
Thi skal de nævnes i løbende Tid
Fædrenes værdige Sønner.“

De nationale Minder skal være som et Spejl, hvori alle i Folket kan spejle sig selv og deres Liv og derigennem lære sig selv at kende. Gennem historisk Fortælling skal vi lære at faa Kærlighed til Fædrelandet, og hvad der hører det til, ikke alene for Fædrelandets Skyld, men først og fremmest for vor egen. Vi har nemlig ikke Raad til at lade være med at elske, hvad der som Folk hører os til, thi uden det vilde vi være rodløse og ulykkelige. Kærligheden til, hvad der er dansk: vort Land, vort Sprog og vore Minder, skulde være ligesaa naturlig hos os som Kærligheden til vort Hjem, og hvad dertil hører, og Maalet med den historiske Fortælling skal være at skabe, hvad Grundtvig kalder en dansk Dannelse hos det danske Folk, det vil sige: danske Mennesker, der er fortløselige med dansk Historie, dansk Aandsliv, saadan at det

er gaaet ind som en Bestanddel i hele deres Liv og Færd, og de stadig søger at lære deraf.

Det er jo Ungdomsskolens nationale Opgave at vække Kærligheden hos de Unge til Folkets Minder og aabne deres Øren for Klangen i deres Modersmaal. Derpaa beror et Folks Liv, om det holder sine Minder og sit Sprog højt i Ære. Gør det ikke det, da er saadan et Folk i Tilbagegang og udsat for at tabe sin Selvstændighed. Holdes de derimod i Ære, saadan at hele Folket under sin daglige Virken samtidig søger at virke for det Heles bedste, og forstaaer Betydningen af at være et sundt, dygtigt og vaagent Folk, da er der Livskraft i det, og da vil det kunne overvinde selv de voldsomste Storme. Det ser vi jo et godt Eksempel paa i Sønderjylland, hvor der gøres et stort Arbejde blandt Ungdommen, hvor Modersmaalet lyder djærvt og inderligt, og hvor Folkets Minder er levende. Maalet der som her er jo det samme: at skabe en stærk og levende Fædrelandskærlighed, og det gælder der som her om at faa alle med, ikke mindst for deres egen Skyld: vi er jokun et lille Folk, og vi har ingen at undvære, kun som en Enhed kan vi være rustede til at modstaa en fremmed Magts eller en fremmed Kulturs Stormløb, og kun da kan vi være stærke nok til at vinde tilbage, hvad dansk der endnu er under Fremmedaag, og det er ikke blot Sønderjylland. En varm og levende Tale paa Modersmaalet, om det, der er ejendommeligt for vort Folk, dets Sprog og dets Minder, er det, der skal være det bærende i Folkets nationale Opdragelse, og det skal ogsaa være det tilgrundliggende for deres Uddannelse, som vil være Folkets aandelige Førere.

Kun med Forstaaelse af det ejendommelige i Folkets Kultur og med Kærlighed til dets Minder formaar de at bygge videre paa det hos Folket nedarvede. Der er adskillige Gange i de senere Aar blevet talt og skrevet om, at vor Præsteuddannelse er bygget paa en fremmed Kultur, og det er sikkert en Ulykke og maaske en væsentlig Grund til, at Kirkerne er saa tomme, som de er, fordi Præsterne mangler Forstaaelse af de danske Bønders gennem mange Slægtled nedarvede Kultur. Nu ser det desværre ud til, at Lærerne vil til at vandre ad samme Vej; men naar det sker, at der lægges mere Vægt paa fremmede

eller døde Sprog end paa Modersmaalet af dem, der skal være Folkets aandelige Førere, da er det Tid at raabe et: Vagt i Gevær; for det maa aldrig glemmes, at „Modersmaal er vort Hjertesprog, kun løs er al fremmed Tale“. Først naar der er lagt en solid Grund af det danske, kan det fremmede medtages, og det faar kun Værdi, ved at det optages og omformes af det danske, saa dette fuldtud kommer til at sætte sit Præg paa det.

Naar Modersmaalet ringeagtes og sættes til Side, saa ser det ilde ud i et Folk, for saa er Folkeaaenden paa Udenlandsrejse; thi Modersmaalet er Folkeaaendens naturlige Udtryk. Det har Gang paa Gang vist sig i vort Folks Historie, at naar Folkeaaenden var borte, da gik det tilbage baade aandeligt og materielt; men naar den saa vendte tilbage igen, saa kom der en Stortid paa alle Omraader. Hvis vi saa nøjere til i vort Folk i vore Dage, vilde vi maaske finde, at Folkeaaenden stod i Begreb med at rejse ud. Det er en Opgave for os unge at faa det forhindret.

De personlige Minder er de Minder, som man ejer selv, som man ikke har fælles med andre. Disse Minder begynder man især at tilegne sig, naar man forlader sit Barndomshjem og skal ud i Verden og i nogen Maade prøve at staa paa egne Ben. Med andre Ord, man skal nu til at bygge videre paa den Grund, der er lagt i Hjemmet, og det gælder da om, at den er lagt forsvarligt og godt. Der gives jo baade onde og gode Minder, de første skal man passe paa ikke at faa for mange af, for de skal nok komme igen og forbitre os mangen god Time.

Jeg tror, at det netop er i disse Aar, kort efter at man har forladt sit Hjem, Lømmel- og Tøsealderen, som man med et Par uskønne Navne kalder den, at de fleste onde Minder samles. Man er nemlig ikke sin egen Herre i disse Aar, skønt man tror at være det, man er i høj Grad afhængig af den voksne Ungdom, som man gerne vil ligne i alle Maader; det er derfor den, der bestemmer, hvordan de Minder bliver, man henter sig i disse Aar, og her har den voksne Ungdom et meget stort Ansvar, idet det er den, der gennem Eksemplets Magt er den opvoksende Slægts Opdrager. Jeg tror ikke, den er sig dette Ansvar tilstrækkelig bevidst, var den det, saa var Tonen ved dens

Arbejde, ved dens Sammenkomster, paa dens Sportspladser ikke saa daarlig, som den er.

De gode, personlige Minder er jo dem, vi har fra rige og frugtbare Tider i vort Liv. Tider, hvor der er Grøde i vor Sjæl, hvor vi føler, at Livet gror i os. Saadan et Minde fik jeg maaske en Dag, da jeg sad i Kirken, og Præsten fik Lykke til at tale et Ord, som jeg netop havde Brug for, og som derfor blev til Velsignelse for mig og kom til at danne et Minde i min Sjæl, som jeg siden er glad ved at tage frem. Det var maaske ved et Foredrag eller ved Samtale med en Ven eller ved noget, jeg oplevede inde i mig selv, at jeg fik det Minde, der kom til at give den Stund Indhold for mig. Det kan være Glædens Minder eller Sorgens Minder, for ogsaa de kan jo være rige. Det kan være Glæden over et vel udført Arbejde. Det kan ogsaa være Glæden over, at jeg den Gang fik Lykke til at overvinde mig selv, da jeg stod i Begreb med at øge mine onde Minders Tal med et flere. Jo flere gode personlige Minder, vi kan faa samlet i vor Sjæl, des rigere vil Livet blive for os, og des lykkeligere vil vi være.

Det, De er kommet her for i Dag, er jo for at faa opfrisket de personlige Minder fra Deres Højskoletid, og det kan man have saa umaadelig godt af, det kender jeg saa godt fra mig selv. Blot dette, at man kan gaa fra Sted til Sted og sige til sig selv: „Se, dér sad jeg, den Gang jeg hørte det gode Foredrag, dér havde min Ven og jeg den Samtale,“ eller blot dette: „Dér sad jeg, dér boede jeg, dér var min Plads.“ Ja, saa kommer Minderne saadan ganske af sig selv strømmende ind paa én og gør én saa underlig glad. Jeg vil ønske for Dem, at ogsaa denne Dag maa øge Deres gode Minders Tal, at den maa danne et Minde i Deres Sjæl, som De siden kan være glad ved at tage frem.

Ja, har man haft et godt Hjem, hvorfra man har gode Minder, og hvor der i Sjælen er lagt en god Grundvold, der kan bygges videre paa, og har man levet et smukt Ungdomsliv og samlet sig rige personlige Minder, da er man fra den Side rustet til at kunne danne et Hjem selv, der kan komme til at øge de gode Hjems Tal, et Hjem, som efter Evne kan være med blandt de Tusinder af Hjem, hvis Pulsslag bærer Fædrelandet gennem Freden.

Tale ved Elevmødet den 26. Juni 1910.

(Af P. Bak.)

Det er en gammel Erfaringsætning, at den første fremragende Mand i én Slægt grundlægger en stor Virksomhed, den anden udfolder den i hele sin Glans, og den tredje sætter den over Styr.

Det daglige Liv giver ofte Vidnesbyrd om Sandheden af ovenstaaende Sætning, og Historien fortæller det samme Gang efter Gang: Støttet til Kirken og de bedste Kræfter i Folket tager Valdemar den Store Arbejdet op for at samle, genrejse og frigøre Folket fra den Elendighed, som Borgerkrigen havde bragt over det.

Venderne drives ud af Landet, et Forsvar ordnes baade til Lands og Vands. Folket begynder igen at føle sig som en Enhed. Et nyt Aandsliv bryder frem, nye Kirker og nye Klostre bygges. Da Valdemar dør, er Maalene sat, som Sønnen skal stile efter. Og Valdemar Sejr tager da ogsaa Arbejdet op og vandrer ad de Veje, som Faderen har vist.

Med Sejren ved Lydanisse 15. Juni 1219 sættes Kransen paa Vendertogene. Med Fuldendelsen af Valdemarsmuren og Taarnet paa Sprogø er Forsvarsordningen færdig, Gennem en ny Lovgivning søger man at bygge Landet og sætte Retten i Magtens Sted. Den Historieskrivning, der var begyndt i Valdemar den Stores Dage, fuldendes i Sønnens Tid. Det gode Forhold til Kirken bliver bevaret. Konge og Kirke hjælper trofast hinanden med at værne og bygge vort Land.

Og saa kom tredje Slægtled og satte det meste over Styr.

Den varme, selvfornægtende Kærlighed til Land og Folk, som havde besjælet de to store Valdemarer og deres Mænd og bragt dem til at taale de største Anstrengelser for Landets Skyld, mærker man intet til nu.

Konge og Hertug, Kirke og Stormænd rives om Magten, hver søger sit eget, og i Reglen paa Fædrelandets Bekostning.

Det aandelige Liv sygner hen. Samtidig med at Kirkens

verdslige Magt er stigende, er den aandelige dalende. Naar vi fraregner Folkevisen, er der fra den Tid ikke overleveret os et eneste Aandsprodukt. Al Folkets Kraft blev brugt til en Kamp om Magten og de materielle Goder, som den kunde give.

Men det Hjem, hvor Mand og Hustru trækker til hver sin Side, ødelægges, og det Rige, som er splidagtigt med sig selv, gaar til Grunde.

Medens Danskerne indbyrdes reves om Magten, fik Tyskerne Indpas i Landet, og i den kullede Greves Tid er han Landets Herre. Danmark var paa Afgrundens Rand, da vendes Forholdene ved Niels Ebbesens Daad, og en ny og straalende Opgangstid begynder.

Med en enestaaende Snildhed, en hensynsløs Handlekraft og en ukuelig, taalmodig Udholdenhed grundlægger Valdemar Atterdag en ny Tid, og hans lige saa kloge og mere højsindede og fremsynte Datter Margrethe bygger videre paa den Grund, som Faderen har lagt, og hun sætter Krønen paa Værket, da hun i Kalmar sætter de tre Rigers Krone paa sit Hoved.

Og saa kom tredje Slægtled med Erik af Pommern, der ved uklog, fremfusende Færd sprængte Unionen og kastede derved Norden ind i de evindelige Unionskampe, gennem hvilke Norden svækkede sig selv til Fordel for dets Fjender i Øst og Syd.

Et tredje Tidsrum, der fortæller en lignende Historie, er Adelsvældens i Kristian den Tredjes, Frederik den Andens og Kristian den Fjerdes Dage. Efter det dybe Forfald i Slutningen af den katholske Tid kom der med Reformationen en ny Opgangstid, og det er Adelen, som nu tager Førerskabet og viser nye Veje til Oprensning for vort Land.

Grevefejden havde været en sund Aareladning for den danske Adel.

Den Egenkærlighed og selvsyge Magtgridskhed, der havde præget dens Færd paa Herredagen i København i 1533 og paa en Maade bidraget til at kalde Ulykkerne ind over vort Land, mærker man kun lidt til nu. Nu er den villig til at stille sig i Tjenerforholdet. Det kendes af dens Arbejde i Statens Tjeneste, og det kendes af, at den i femten Hundrede og Fyrreerne frivillig vedtager at

betale i Løbet af et Par Aar $\frac{1}{20}$ af al sin Formue til Staten for at frigøre denne fra den trykkende Gæld, som den var i til Tyskerne.

Det er Mænd som Johan Fris, Mogens Gjø og Erik Banner, der er med til at skabe den nye Statsskik, og efter følger i Frederik den Andens Dage en Række udmærkede Mænd, Niels Kaas, Peder Oxe, Herluf Trolle, Frands Brokkenhus, Chr. Walkendorff, Thyge Brahe, Arild Huitfelt og mange flere, der paa forskellig Maade baade i Haandens og Aandens Verden bygger vort Land og kaster over det en Glans, der minder om Valdemarstiden. Inderlig Fromhed, varm Fædrelandskærlighed og levende aandelig Sans parret med praktisk Dygtighed kendetegner de bedste af dem.

Men saa deres Børn, Mændene i Kristian den Fjerdes Tid og Frederik den Tredjes Dage, træder de i Fædreens Fodspor?

Til dette Spørgsmaal maa man desværre svare Nej.

Det varme Trosliv, der havde præget de gamle, er bleven erstattet af gold Ortodoxi. Drik og overdaadigt Vellevned havde svækket deres aandelige Sans og stjaalet deres Arbejdsevne. I Stedet for den varme Fædrelandskærlighed og Samfundsfølelse er traadt en hensynløs Egenkærlighed og hoven Standsfølelse. Dette giver sig til Kende i Krigene med Tyskland og Sverrig.

Da denne Adel i 1645 og 1658 foretrækker Danmarks Lemlæstelse fremfor at vove sin Pels og sine Rigdomme, skrev den i Virkeligheden den politiske Dødsdom, som blev fuldbyrdet 1560. Det er atter den triste Historie om det tredje Slægtled.

Og saa vor Tid, hvordan er det med den?

Ja, her mener jeg, at det paa en vis Maade kan siges, at vi staar ved Begyndelsen af det tredje Slægtleds Historie; i hvert Fald gælder det for dem, der er bleven beaandede og sat i Gang ved Grundtvigs Arbejde i vort Folk.

Det første Slægtled er 40, 50 og 60'ernes Mænd. Som Repræsentanter for den Slægt har vi i Litteraturen gamle Jens Bjerre, i Stændersalen den stovte jyske Bonde Ole Kirk.

De Folk, der samlede sig om Bojsens og Birkedals aandfulde Tale, er en Slægt, der har faaet Øret aabent

for aandelig Tale, en Slægt, der forstaar, at Mennesket lever ikke af Brød alene. Af dem lægges Grunden til det Aandsliv, som i vor Tid paa mange Maader har baaret god og rig Frugt. Men det var ikke en Slægt af Fantaster og Sværmere, der kun havde Interesse for Himlen, men var Narre paa Jorden. Kærligheden til det jordiske Fædreland var stærk og ægte, levende og virksom til Stede hos dem. Det viser deres Færd i 1848, de Ofre, de bragte paa Slagmarken og i Hjemmene.

Da Hæren trængte til Heste, gav Bønderne deres jævnsides med Godsejerne. Da man samlede frivillige Pengebidrag sammen til Krigen, gav en Bonde sit med følgende Ord: „Det er rigtignok min sidste Skilling; men naar Kongen har den behov, skal han have den.“

Slavekrigen er — trods alt — et Vidnesbyrd om den samme offervillige Fædrelandskærlighed. Og det er en Slægt, der ikke alene vil værne sit Land, den vil ogsaa bygge det, det viser dens Arbejde paa mange Maader. Ved Dræning og Mergling gøres et strængt Arbejde, og Grunden lægges til det moderne Landbrug. — Saaledes har de første Slægtled lagt Grunden til det rige Arbejde baade i Haandens og Aandens Verden, som er gjort i de sidste 20—30 Aar i vort Land. Om dette Arbejde skal jeg intet sige, det har der været talt om saa tit, og det kender alle saa godt, og det har vi, der er fuldmodne, hver i sin Stilling og paa sin Plads ydet vort Bidrag til. Derimod vil jeg se lidt paa det tredje Slægtled, den Slægt, der nu er ung, og som om kort Tid skal tage Arven op. Vil den ligne dem, jeg hidtil har talt om i Dag, eller dem, der bygger videre paa det Grundlag, som Far og Bedstefar har lagt; thi der er dog Gudskelov ogsaa mange, der fortsætter Fædrenes Gerning. Det viser Livet, og det fortæller Historien.

Det er heldigvis ingen ubrydelig Lov, at tredje Slægt skal ødelægge førstes og andens Gerning. Hvis det var Tilfældet, var der ingen Grund til at tale om det; thi alt var jo saa givet. — Og hvordan er saa Udsigterne?

Ja, jeg vil ikke være Spaamand; thi det magter jeg ikke.

Jeg kender jo ogsaa nok til de Klager, der lyder over Ungdommen. Den beskyldes for Upaalidelighed,

Nydelsessyge, Mangel paa kirkelig og aandelig Sans og mange flere slemme Ting. — Mon det nu ogsaa er saa slemt, som det lyder?

Ja, jeg tør ikke nægte, at der maaske kan være noget i det, helt uden Grund er Klagerne vel ikke. Jeg vil ogsaa indrømme, at dansk Ungdom er ikke nær saa god, som jeg gjerne vilde, den skulde være. Men naar jeg har gjort den Indrømmelse, vil jeg have Lov til at spørge, om ikke de mange Klager er et nyt Vers til den gamle Vise: „Den Gang, da jeg var Pige, da var der Piger til.“

Vi har ikke Ret til at forlange, at den nye Slægt skal gaa i vore aflagte Klæder; er den fornøjet med det, er den lidet værd. Den Slægt, der dur noget, maa tænke sine egne Tanker og vandre sine egne Veje for at naa det Maal, den har sat sig. At den derved vil komme til at vælte et og andet, som vi har bygget op, kan ikke undgaas: „Men med det bedste frelst følges vi allerhelst af en Slægt, der selv har Ild og Kræfter; ej en, der tam og tom, blot i sin Svaghed from, kun kan tralle vore Viser efter.“ „Se, deres Tid er nær, snart har de Magten her; end paa Jorden er der Folkevandring. Skoler, I store smaa! dertil I hjælpe maa, at det bli'r til Gavn med den Forandring.“

Som Skolemand maa jeg maaske saa have Lov til at sige lidt om, hvad jeg mener tredje Slægtled skal eje for at bygge videre paa Fædrenes Grundlag.

Allerførst vil jeg da sige, at det skal være en arbejdsom Slægt. Den maa ikke nøjes med at nyde Frugten af de gamles Gerning. Den skal gaa ind i Arbejdet, løfte Byrden fra den gamle Skulder over paa sin egen stærke Ryg. naa de Maal, de gamle har stilet imod, og naar de er naaet, selv have ny og større, der vinker og drager. Og alt ærligt Arbejde, der falder ind under ens Gerning, skal man gøre, intet bør man skubbe af sig under Paaskud af, at det er grimt, kedeligt eller ubetydeligt. Pligtopfyldende Troskab skal der være over Gerningen, og her kommer det slet ikke an paa Arbejdets Art. Det er her ligegyldigt, enten man som jeg gaar i en Skolestue, eller man pløjer med sin Husbonds Heste eller malker hans Køer. Intet hæderligt Arbejde bør være under ens Værdighed.

Alle de vrlkelig store i Verden har været store Arbejdere, derimod kender jeg ikke en eneste genial Drivert.

For det andet skal den unge Slægt være en fædrelandskærlig Slægt. Den maa forstaa, at Danmark ikke er et Land som ethvert andet, nej, det er noget ganske særligt; thi det er mit Land, og jeg er ansvarlig for, hvordan dets Skæbne bliver. Derfor skal Kærligheden, hvis den er af den rette Art, drive den unge til baade at værne og bygge Landet, og derfor maa man eje Samfundsfølelse, saa man er i Stand til at bringe personlige Ofre for Fædrelandets Skyld. Bliver Særinteresserne eller Partiinteresserne Nr. 1, og Fædrelandet Nr. 2, bygger man ikke sit Land, men bryder det ned.

Endelig skal tredje Slægt være en Slægt med aandelig Sans, med Sindet aabent for de Værdier, der er i Kunstens og Digtningens Verden, en Slægt, der forstaaer at se opad til Livets højeste Magt for der at hente Kraften til den daglige Gerning. Vi kan ikke nøjes med at faa en praktisk, dygtig Slægt, der i Haandens Verden gør et godt og nyttigt Arbejde.

Det i al Respekt og Ære; men det er ikke nok; thi Mennesket lever ikke af Brød alene.

Englands og Frankrigs Historie bærer Vidnesbyrd om det. Frankrigs Ulykke er dets Materialisme; men en Hovedaarsag til Englands Styrke er det, at det engelske Folk har forstaaet at holde Hviledagen hellig.

Og den Slægt, der med Lykke skal fortsætte de gamles Gerning, maa forstaa at vende Blikket opad for der at hente den Tro og Tillid, som ikke kan undværes; thi intet Liv kan leves, og intet Samfund kan bygges kun paa det, som kan bevises.

Gid da den unge Slægt maa blive en arbejdsom, fædrelandskærlig Slægt med aaben Sans for Aandens Tale, saa at den ikke skal nedbryde, men fortsætte de gamles Arbejde til Gavn baade for sig selv og vort gamle Land.

Theodore Roosevelt.

(Af *Olav Gertsen*, ved Elevmødet 1910.)

I de faa Minutter, jeg gerne vil lægge Beslag paa deres Opmærksomhed, har jeg Lyst til at fremdrage en Personlighed for dem.

Det er en Mand, som de alle kender; ja, hele den civiliserede Verden kender ham af Navn; men kun faa ved andet om ham, end at han har været Præsident for de forenede Stater i Nordamerika. Hans fulde Navn er Theodore Roosevelt.

De maa ikke tro, at jeg i nogle faa Minutter kan give et fuldstændigt Billede af denne Skikkelse. Men ved at fremdrage enkelte Træk af hans Liv og ved at citere enkelte af hans Udtalelser haaber jeg at kunne give dem en Forestilling om, hvilken Stormand han er.

Roosevelt er stor som Menneske og stor som Borger. For mange staar han som Idealet af et Menneske.

Han er en af Nutidens ypperste og mest agtede Statsmænd og er tillige af hele sit Væsen virkelig demokratisk. Alt tyrannisk Overherredømme er ham forhadet. Han stiller store Krav til Overholdelse af Lovene. Han har stor Agtelse for Arbejdet og Arbejdets Mænd.

Han har Kærlighed til Hjemmet og Tro til Kvinden som Hjemmets Bærer, ligesom han ogsaa har en altopførende Hengivenhed og Kærlighed til sit Fædreland.

I sit Gudsforhold er han ydmyg og „er endnu ikke vokset fra de ti Bud“, skrev en Journalist om ham. Han hører ikke til dem, der har let ved at tale om sit Gudsforhold; men han er en dybt religiøs og from Mand, saavel i sit Lønkammer som over for Offentligheden. Han er helt igennem en ædel Karakter og et udpræget Villiesmenneske.

Alle disse gode Egenskaber har han først og fremmest

sit gode Barndomshjem, sine Forældre, at takke for. Faderen var den bedste af alle Fædre; han var Børnenes Ven og Kammerat; men ogsaa deres myndige Overhoved, naar det var nødvendigt.

Theodore Roosevelt var allerede i sin tidligste Barndom en videlystet lille Fyr. Han læste med stor Interesse Livingstones Rejser i Sydafrika. Hvert Øjeblik henvendte han sig til en af de tilstedeværende for at faa Rede paa et eller andet, som han ikke forstod. Heldigvis for Roosevelt saa hans Opdragere det som en simpel Pligt at slukke hans Kundskabstørst. Det er saadanne videlystne Drengene fra gode Hjem, der bliver til Stormænd.

Der var god Tid for Lystighed og Leg i Roosevelts Barndomshjem; men her var ingen Plads for Dovenskab. Faderen, der var bosiddende i New-York, hvor Roosevelt fødtes, var ikke rig i nuværende amerikansk Betydning, men saa velhavende, at de alle kunde leve uden at arbejde. Det var dog Faderens strenge Krav til Børnene, at de skulde bestemme sig for et eller andet hæderligt Arbejde. Ethvert Menneske skal udføre et hæderligt Arbejde — saa meget maa Samfundet kunne kræve.

I Sønnens Tale og Skrift genkender man disse sunde Tanker. Han maner de unge til Arbejde, fordi det er de unges Pligt, og fordi det bringer Velsignelse.

Roosevelt var ikke nogen stærk Dreng; han var udsat for hyppige Anfald af Asthma. Det standsede ham i Væksten; men der boede en ubetvingelig Villie og en ubøjelig Aand i hans svage Legeme. Han havde store Fremtidsdrømme; han vilde være Opdager og Jæger, helst paa Hesteryg med Gevær over Skulder. For at blive det maatte han først og fremmest have et stærkt Legeme. Dette blev fra nu af hans Livs store Maal. Med den Jærnvillie, han var i Besiddelse af, lykkedes det for ham at naa det. Hans Tro paa Villiens Evangelium er maaske det mest karakteristiske for ham. Intet er sikrere end den gamle Sandhed, at en Mand til syvende og sidst bliver til det, han vil. Begærer han Magt, Kundskab eller legemlig Styrke, saa skal det tilfalde ham. Roosevelt løb, red og svømmede, saa meget Tiden tillod ham; og han naede sit første og maaske vigtigste Maal.

Samtidig udvidede han sine Kundskaber. Paa sine

Vandringer gennem Skovene studerede han Fuglenes og Planternes Liv. Han gjorde sine lagttagelser over Fuglenes Sang; han beskrev deres Fjerbeklædning og Maaden, hvorpaa de byggede deres Rede. Det ene med det andet, den morsomme Kundskabstilegnelse og det sunde Liv, bar gode Frugter. Hans spinkle Skikkelse lagde sig ud; han følte Kraften svulme og Modet løfte sig, Han blev en køn og kæk Yngling, ligesom han nu er en statelig og mandig Skikkelse.

Som Student lagde han først og fremmest an paa at blive en god Ven af sine Kammerater; det lykkedes fuldkommen. De morede sig først over hans barnlige Begejstring, men snart fik de Agtelse for hans solide Kundskaber; og de begyndte at faa Respekt for hans Meninger. Han tog Del i al god Leg og Lystighed i Studentertiden; men Arbejdet var hans første og sidste Tanke, og han tog sig alt muligt for, som han kunde overkomme.

Som Specialstudium valgte han Historie og Naturhistorie. Det var hans Ungdomsdrøm at blive Universitetslærer i disse Fag. Mere og mere fik han Interesse for Studiet af menneskelige Ting. Der er faa af vore nulevende offentlige Mænd, der har Roosevelts grundige Kendskab til og Forstaaelse af de politiske Grundprincipper. Hans Evne til at glemme alt uden for det, som i Øjeblikket optager ham, er maaske Grunden til, at han altid har haft Held med sig som Statens Embedsmand. I en Samtale kan han tage en Bog frem og glemme alt omkring sig. Han læser ikke en Bog som andre, han gennemlever den.

Et særlig iøjnefaldende Træk ved hans Karakter er hans moralske Mod, der gør sig gældende uden Personsanseelse; han er altid retfærdig og ret dømmende. Han prøver aldrig paa at narre sig selv eller andre, men siger altid rent ud sin hele Mening. Han handler altid, som det synes ham ret -- alt andet er ham umuligt.

Det var ikke andet, end hvad man kunde vente, at Roosevelt gav sig til at være Lærer ved en Søndagsskole. Han følte, det var hans simple Pligt at hjælpe sin Næste, som uden egen Skyld var bleven daarligere udrustet end han. Det var og er ham en Tilfredsstillelse og Glæde at hjælpe andre. Paa sin karakteristiske, enkle og lige-

fremme Maade lærte han de smaa Dreng og Piger, hvordan de skulde lægge en sund Grundvold for det fremtidige Liv.

Allerede som Student debuterede han som Forfatter; han skrev om Søkrigen 1812. Senere har han skrevet adskillige betydelige Bøger. Ogsaa i Talekunsten øvede han sig saa smaat.

Da Roosevelt efter 4 Studieaar havde taget sin Eksamen, drog han til Europa og tilbragte her et Aar med at studere i Tyskland og med at bestige Alperne i Schweiz. Efter sin Hjemkomst kom han straks ind i det offentlige Liv. Spørger man, hvordan det gik til, siger han selv: „Jeg valgte min Plads, hvor der plejer at hænde noget, og saa hændte der ogsaa noget.“ Eller han siger: „Jeg tror, det simpelthen var min borgerlige Pligtfølelse, der til en Begyndelse drev mig ind paa den Vej, men saa var det vel ogsaa den Ting, at jeg ønskede at tilhøre den herskende Klasse og ikke den Klasse, der herskes over. Det var 1881 at han i en Alder af 23 Aar tog Sæde i Staten New Yorks lovgivende Forsamling; han var yngste Medlem, ligesom han senere blev Unionens yngste Præsident. Han blev ikke modtaget med Tillid af de ældre Politikere; de skottede med Mistro til den unge Mand, som havde lært Smaabørn i Søndagsskolen de ti Bud, alene fordi han troede paa dem. Men det viste sig snart, at man kunde vente sig noget stort af den ny Lovgiver. Han forstod at gøre sig gældende; utrættelig tog han til Orde mod en fræk Bestikkelse af højtstaaende Embedsmænd; han opgav ikke Ævret, før der var rejst Sag mod en Dommer. Det er et Bevis paa Roosevelts moralske Sans og Mod, og et Bevis paa hans sunde Retssans, der dog særlig kom frem, da han blev Overhoved for Politiet i New York; det kom frem i hver en Handling i hele hans offentlige og private Liv.

I 2 Aar styrede han Politiet i sin Fødeby New York. Hans største Bedrift her var maaske, at han fik Politiet forvandlet fra en Bande Forbrydere til et Korps af kække, pligtopfyldende og opofrende Mænd. Hvad han mente, der kunde tjene Samfundet til Gavn, lagde han al sin Kraft ind paa at gennemføre, selv om han mødte den haardeste Modstand. Han fik saaledes bestemt, at Værts-

husene skulde lukkes om Søndagen, og fik lavet Forbud mod Salg af Brændevin til Børn o. s. v. Han var beundret og elsket af sine undergivne; han har altid været agtet og respekteret af sine ligestillede. Hans Handlinger er nemlig altid baarne af Menneskekærlighed og Tro paa Menneskenaturens Godhed. Derfor naaede han saa vidt; men netop ogsaa derfor blev han narret enkelte Gange. Saaledes foregav en afskediget Politimand en Flok grædende lejede Børn for at være sine egne moderløse Unger. Medlidenhedsfølelsen vaagnede hos Roosevelt, og Betjenten kom i sin Plads igen.

I den spansk-amerikanske Krig deltog Roosevelt som Officer. Han udmærkede sig, saa han vendte hjem som Oberst og som Folkets forgudede Helt.

1899—1900 var han Guvernør over Staten New York. Han førte en hel ny Aand ind i det offentlige Liv. Man gik nu frem efter, hvad der var ret, i Stedet for efter det, man mente, der var mest formaalstjenligt. 1901 blev han valgt til Vicepræsident over de forenede Stater og samme Aar valgt til Præsident, efter at Mac Kinley var bleven myrdet. Vi har ikke Tid til at udvikle, hvorledes han indtog sin Plads blandt Verdens Herskere. Mange gode Gerninger udførte han som Præsident. Her skal blot nævnes, at han stærkt fremhævede Negrenes Ligestilling med de hvide. Han udfyldte sin Plads saa godt, at han efter al Sandsynlighed vil blive valgt til Præsident endnu en Gang.

Roosevelt har fra ganske ung været en ivrig Jæger; mangt et Sturvildt har maattet bide i Græsset paa hans store Jagtudflugter i det fjerne Vesten. Det kom ikke overraskende, at Roosevelt efter veloverstaaet Præsidentgerning besluttede at drage ud paa en større Jagt. Og at Ekspræsidenten just valgte Afrika er ikke vanskeligt at forklare; det er det rigeste Land i Verden paa Sturvildt, og her var han helt uden for al Politik. Jagten var første Nummer paa hans Program, men ikke eneste Hensigt med Rejsen. Roosevelt vilde tillige gøre en naturvidenskabelig Ekspedition. Han er en betydelig Naturforsker. Ekspeditionen var den største, der nogensinde er draget gennem Afrika. Præsidenten ledsagedes paa Rejsen af sin 19-aarige Søn Kermit, en sportsbegejstret

Yngling. Paa sine Rejser paa Afrikas Jærnbaner havde Roosevelt sin Plads paa Kofangeren foran paa Lokomotivet. Ellers red han paa sin Hest i Spidsen for den store Karavane. Mange Historier om hans Mod fortælles fra denne Rejse.

Paa Hjemrejsen besøgte han adskillige evropæiske Stæter. Han holdt Taler, som af Telegrafene og Bladene blev bragt over hele Jorden. Først i Maj besøgte han Danmark, var blandt andre Steder i Hillerød, hvor han talte til Statsskolens Elever og blandt andet sagde: „Enhver Mand skal være rede til at staa og falde for sit Land i Krig som i Fred . . . Vi trænger til blidere Dyder, men har ogsaa mandige, tapre Egenskaber behov . . . Staten og Samfundet hviler paa Familierne, de gode Hjem og paa den personlige Udvikling af hver enkelt Samfundsborger.“ Det er ikke ny, originale Tanker, men det er Ord, der virker paa enhver, der hører dem udtalt af den store Taler, som Roosevelt er. Et af sine sidste Foredrag holdt han forleden ved Universitetet i Oxford. Her talte han blandt andet om Nationernes Pligt over for hverandre: „De Morallove, der gælder over for de enkelte Individuer, gælder lige saa fuldt for Nationerne. En Stat, der har Respekt for sig selv, bør føre en Udenrigspolitik, der er absolut hæderlig; den bør staa fast paa sin egen Ret og respektere andre, ganske som en brav og hæderlig Mand optræder over for sine Medmennesker.“ Roosevelt har til alle Tider staaet som Repræsentant for, hvad der er rent og ophøjet, og mod alt, som er usselt og lavt i det offentlige Liv. Han har vist, at en stor Politiker kan være en stor og god Borger. Han er stor som Menneske; det giver sig Udslag i det smukke Familieliv, han lever sammen med sin Hustru og 6 Børn, og det giver sig Udslag i, at han er Børnenes og Ungdommens oprigtige Ven, at han er en Børneven, kan der nævnes mange Eksempler paa. Her er et enkelt. En Gang, da en Skole var mødt paa en Banegaard for at hilse paa Præsidenten, opdagede han, da Toget var ved at sætte sig i Bevægelse, at en lille laset Pige stod og græd, fordi hun ikke havde trykket hans Haand. Han sprang ud af Toget, banede sig Vej gennem Trængselen for at tilfredsstille den lille Pige. Roosevelt er dog først og fremmest

Ungdommens Ven og Helt; han er deres Ideal. Der gives maaske ikke i hele Amerika en ung Mand, som ikke i sit Liv og Virke gennem Roosevelt har fundet en Opmuntring til at stræbe efter at blive et bedre Menneske og efter at ofre sig for de sande Idealer.

Naar Ungdommen viser saa stor Interesse for Roosevelt, saa er det vel ikke for hans Tales Skyld; thi den indeholder kun gamle Sandheder; men det er, fordi man føler, der staar en Mand bag ved Ordene. Jeg tror, at den unge Slægt, der kommer, vil spørge efter saadanne Mænd, der gør noget.

En bekendt dansk Præst udtalte ved en Grundlovsfest i Aar, at han troede, det var hele Danmarks Trang, at en Mand som Roosevelt kunde opstaa iblandt os, saa Ordet om Mænd med faste Hjerter kunde blive til Virkelighed. Vi har haft nok af Ord; vi trænger til Handling, Alvor og Sandhed. Det trænger vi til i det offentlige Liv. Det er sagt saa tit; men vi unge maa som Fremtidens Borgere lægge os det alvorligt paa Sinde. Først maa der Alvor og Sandhed i det private Liv. Der har vi som unge allerede en Opgave, som det er vor simple Pligt at lægge vore Kræfter ind paa at løse. I vor Stræben der hen imod er det godt at have gode Forbilleder og gode Hjælpere. Roosevelt er begge Dele. Han er et godt Forbillede med hele sin personlige Optræden. Han er en god Hjælper, fordi han har Kærlighed til Ungdommen, og fordi han forstaar Ungdommen og gerne vil hjælpe den. Derfor har jeg gerne villet drage ham frem. Han har Bud til Samtiden. Han viser, at Moral staar højere end løssluppen Tøjlesløshed. Han viser, at Troen paa det gode skræmmer det onde paa Flugt. Hans Bud til Samtiden indeholder Menneskeudviklingens rette Linier og ingen andre.

Kan vi, Danmarks Ungdom, følge dem, da vil Danmark gaa en lykkelig Fremtid i Møde.

Tvivl og Tro.

(Foredrag ved Elevmødet 1910, af *Jak. Trier*)

Der kan med Rette nævnes adskillige Farer, som kan true vor Tids Ungdom og hindre den i at faa udfoldet sine Kræfter og Evner til den størst mulige Velsignelse og i det hele taget leve et virkelig helstøbt og daadrigt Menneskeliv.

Jeg vilde ved denne Lejlighed blot pege paa en enkelt — ganske vist efter min Mening en af de vigtigste. — Det er Tvivlen.

Hvor kan ikke Tvivl nage og ødelægge i et Menneskes Liv! Den kan vedrøre 1) os selv, 2) vort Forhold til andre Mennesker og 3) vort Forhold til Gud.

Det kender vi godt allesammen, at saalænge vi staa tvivlende overfor os selv, saalænge bliver det heller ikke rigtig til noget med at løse de Opgaver, der stilles os.

Jeg kan maaske bedst oplyse dette ved et Eksempel. — Der er nu en Højskoleelev, der for første Gang i sit Liv skal til at springe over Hesten eller foretage en anden gymnastisk Øvelse. Men se, om han kan, saalænge der stadig er en Stemme, der hvisker i hans Indre: „Du kommer aldrig over.“ Først naar denne Tvivlens Røst er bragt til at forstumme, først saa er der Mulighed for, at det kan lykkes. Og saaledes stilles vi Mennesker jo hele Livet igennem Gang paa Gang overfor Opgaver, som vi saa at sige maa springe elige ind i med frisk Mod og god Fortrøstning. Bliver vi staaende og stirrer paa vore egne Mangler og vor formentlige Afmagt og lytter til Tvivlens: „Nej, det gaar aldrig,“ faar vi aldrig noget.

Men Tvivlen kan ogsaa rokke ved Forholdet til andre Mennesker og derved sønderbryde nogle af de Baand, der burde være de mest ubrødelige her i Livet.

Har f. Eks. Tvivlen først faaet Lov til at bore sig ind i Forholdet mellem Forældre og Børn eller mellem Ægtefæller, saa er Forholdet med det samme ødelagt. Et saadant Forhold beror jo netop paa den fuldeste Tillid, og rokkes der først ved den, visner Kærligheden bort. De to Følelser, Kærlighed og Tvivl, er hinanden i den Grad forskellige, at de umulig kan trives sammen. Og vi har da ogsaa tit og ofte Lejlighed til at se, hvorledes Tvivlen, naar den først har faaet Raaderum, her kan virke uhyggelig opløsende og ødelæggende i mange Hjem.

Endelig kommer vi til det Forhold, som jeg gjerne vilde, at vi skulde betragte lidt nøjere: Tvivlen i det religiøse Forhold, Tvivlen overfor Gud.

Naar denne Tvivl griber Mennesker, kan de forholde sig meget forskelligt overfor den.

Der er nogle, og det er særlig de ganske unge, der er mest tilbøjelige til — om jeg saa maa sige — at lase sig med deres Tvivl. — Jeg husker, hvorledes en af mine Kammerater, da vi var i 17 Aars Alderen, udviklede for mig med stor Veltalenhed, at der var al god Grund til at stille sig skeptisk, o tvivlende overfor den gamle Kristentro, hvis Indhold jo paa saa mange Punkter stred ganske mod, hvad han, den 17-aarige, havde erhvervet sig af al Verdens moderne Naturkendskab. Hvilket normalt tænkende Nutidsmenneske kunde dog forlige sig med Tanken om Jesu Undfangelse eller Opstandelse fra de døde! — Det er Maaden, hvorpaa den Slags fremføres, som det kommer an paa, og netop saaledes, som det blev sagt, var det tydeligt, at det i alle Tilfælde ikke i Øjeblikket var en Hjertesag for ham at faa Rede paa, men blot et interessant Emne for Drøftelse, hvorved han kunde blære sig med sin forskellige Viden, og han har da sikkert tænkt som saa mange andre unge, at jo mere han kunde faa lagt ind under Tvivlens gyngende Omraade, des større blev han selv, og des bedre kunde han maaske dække over den gabende Tomhed, som Tvivlen efterlod.

Tvivl er imidlertid en blot foreløbig Tilstand. Et Menneske kan ikke vedblive at være Tvivler. Enten maa han give sig hen i Tro, eller ogsaa kommer ganske af sig selv den bevidste Fornægtelse, som vi da ogsaa ser saa mange, der er begyndt som Tvivlere, gaa over til.

Men der er ogsaa Mennesker — og det er vel det almindeligste — der forholder sig helt anderledes overfor deres Tvivl. Det er saa langt fra, at de bærer Tvivlen aabenlyst til Skue, at de netop gemmer sig bort fra alt det, der kan vække Tvivl, i en vis angstfuld Følelse, at faa Tvivlen først Lov til at vinde Indpas, vil den være dem for stærk.

Mon vi ikke alle kender noget til denne Lyst til helst at vende os bort fra eller gaa helt udenom alt det, der kan bevirke, at Gud bliver borte fra os. Men det er umuligt. Saaledes som Livet nu er, vil disse Anledninger til Tvivl Gang paa Gang dukke frem, og der er da intet andet for at gøre end at tage Kampen op med dem og søge at hugge os gennem alle Hindringerne ind til Troens forjættede Land, ellers vil ogsaa vi falde som et Bytte for Tvivlen.

Hvis vi nu vilde spørge: „Hvad er det da, der forårsager, at Tvivlen griber saa mange Mennesker?“ ja, saa vilde vi kunne faa mange forskellige Svar. Jeg skal blot nævne et Par af Aarsager, der hyppigst lokker Tvivlen frem og som vel næsten ingen af os er helt ukendte med.

Først vil jeg da pege paa alt det meget gruopvækkende og oprørende, der sker rundt omkring os.

For et Par Aar siden var jeg ovre i Edinburgh, og gik da en Lørdag Aften ved Vintertid gennem et af de store Fattigkvarterer. — Aah, den Elendighed man her blev Vidne til. I de snævre Gyder kunde man ofte se lasede Kvinder og Børn staa rystende af Kulde uden for Værts-husene og kalde paa Mændene, der sad derinde og drak Ugens Løn op. Ja, undertiden drak Kvinderne med og havde saa bundet de arme Smaabørn fast til Muren, hvor de kunde faa Lov til at staa i Timevis og vente, indtil Forældrene ravende og sanseløse af Drik kom ud igen.

Og saaledes møder der os jo stadig i Livet Nød og Ulykker, der synes saa ganske at spotte Troen paa, at der er en kærlig og retfærdig Gud til. Tænk blot paa en Ulykke som den, der ramte Sicilien ved det forfærdelige Jordskælv, da Mennesker i Tusindvis omkom! Der fortælles, at efter Ulykken styrtede nogle af de tilbageblevne henover de ødelagte Egne, idet de med løftede Hænder udstødte Forbandelser mod Himlen. Eller lyt til Skrigene

fra Sindssygeanstalterne! Er det ikke som en blind Naturlov og ikke en alvis og algod Gud styrer Verden?

Der er ogsaa et andet Modsætningsforhold, der giver Anledning til megen Tvivl. Og det er den ofte uhyggelige Uoverensstemmelse mellem de kristnes Lære og de kristnes Liv.

En ung Haandværker fortalte mig en Gang, at han, mens han endnu var i Lære, boede hos en Familie, som gik meget i Kirke og til religiøse Møder og i det hele skilte sig meget med deres Kristendom. Men ofte, naar de kom hjem fra Kirken eller Møde, var de saa gnavne og tvære, saa det var forfærdeligt. En Dag, huskede han, var der kommet en gammel, fattig Kone og havde bedt om lidt Mælk. Trods det, at de selv havde i Overflod, havde hun faaet det mindst mulige, og trent og surt blev det hende givet. Allerede forinden han var kommen der til Stedet, stod han tvivlende overfor Kristendommen, men ved at lære disse kristne nærmere at kende, blev han stødt endnu længere ud i Tvivlen. Nu vaagnede nemlig det Spørgsmaal — det Spørgsmaal, der viser alle dem, der vil kalde sig med Kristennavnet, hvor stort et Ansvar de har for, hvorledes Livet leves —: „Mon Kristendommen kan være sand, naar de kristne er saa gnavne, gerrige, smaalige, egenkærlige o. s. v.?“

Naar Tvivlen i vore Dage har den store Magt over Sindene, skyldes det imidlertid ikke blot de to Modsætningsforhold, men tillige den Omstændighed, at idet vor Tids Mennesker ved den videnskabelige Forsknings Hjælp søger at trænge ind til den rette Forstaaelse af Natur og Historie, mener de her netop at opdage saa meget, som synes dem uforeneligt med den kristne Tro.

Her er vi jo inde paa hele det store Omraade, der spænder over saadanne Spørgsmaal som Naturvidenskabens, Religionehistoriens og Bibelkritikens — eller rettere Bibelforskningens — Forhold til Kristendommen, og selvom det kan siges med Rette, at adskillige af den moderne Videnskabs Tilhængere har gjort sig skyldige i Overgreb paa dette Omraade ved at fremstille ubeviste eller ubeviselige Antagelser — Hypoteser — som klare Kendsgerninger, maa det dog indrømmes, at her er nok, der kan rejse det gamle Pilatusspørgsmaal: Hvad er Sandhed?

Ja, der er nok, der kan føre Mennesket ud i haarde Sjælekampe, fordi de synes, at den faste Grund tages bort fra deres Fødder og dermed ogsaa det, der dybest set giver Livet sin Værdi og Mening.

Og her gælder det nu, at jo stærkere et Menneskes Trang efter Gud er, des mere vil Tvivlen føles som en Lidelse.

Et Par af vore store Personligheder fra forrige Aarhundrede har givet gribende Udtryk herfor. Saaledes fortæller den bekendte jydsk Bonde, *N. J. Termansen*, hvorledes 9 Aar gik for ham med stadig at gruble, grunde og kæmpe. „Næppe har jeg i de 9 Aar lagt mig nogen Aften til Hvile, uden at en vaagen Time først maatte gennemgaas under urolige, tvivlende Tanker.“

Og *A. D. Jørgensen* beretter om, hvorledes han, der allerede i sin tidligste Barndom havde modtaget stærke religiøse Indtryk, da han næppe var 16 Aar fik fat i et stort religionshistorisk, bibelkritisk Værk, der kastede ham ind i en Kamp „mellem Tro og Tvivl, Haab og Frygt, ja ofte som mellem Liv og Død.“ Hans Tro paa Gud og Udødeligheden udhules stadig mere, og han føler, at den gennemførte Tvivl er Døden. Saa vil han optugte sig selv til at se Døden lige i Ansigtet. Daglig gaar han derfor i Flensborg ind paa den blomstersmykkede Kirkegaard og standser foran et Gravmæle, en Marmorsfinx af stor Skønhed. Længe staar han der ad Gangen som lænket til den gaadefulde Skikkelse, „Billedet paa Menneskehedens ældste Drømme om Døden“.

Som den unge *A. D. Jørgensen* staar der og stirrer, er han et talende Udtryk for Tvivlens Lidelse og Pine.

Eller hvis De vil have en Skildring lige fra vore Dage af, hvilke forfærdelige Dybder en tvivlende Menneskesjæl kan synke ned i, saa læs den københavnske Præst, *Martensen-Larsens* fornylig udkomne Bog „Tvivl og Tro“, en Bog, som ved sin dybe Alvor og Redelighed ikke kan andet end gøre stærkt Indtryk, og det er da ogsaa ved Læsningen af den, at jeg fik Lyst til at tale netop om dette i Dag.

Læser man om de haarde Sjælekampe, som disse Mænd har maattet gennemkæmpe, kan den Tanke nok komme frem: Naar der skal strides saa meget for at naa frem til en

tryk Tro paa Gud, er saa Troen virkelig noget saa naturligt og enfoldigt, som den maa være, hvis den virkelig skal kunne hævdes som den højeste menneskelige Livsfornødenhed? Er Troen ikke snarere noget kunstigt, noget tillært og unaturligt? — Nej! svarer Martensen-Larsen, og han bruger det Billede, at ligesom det er det naturligste af alt, at det koster Smerte, naar Barnet fra den skjulte Fostertilstand gaar over til sin selvstændige Tilværelse, saaledes ogsaa naar Troen hos et Menneske fra en ubevidst Fostertilstand i Sjælens dunkle Dyb kæmper sig frem til bevidst og selvstændigt Liv. Og idet denne Tro kommer frem, udfoldes først alt, hvad der ligger i Menneskets Væsen, og hvad det er skabt til. Kun gennem Kampen for Troen vinder et Menneske i Virkeligheden sig selv, sit egentlige Jeg.

Men naar det forholder sig saaledes, forstaar vi, at det vil være af afgørende Betydning i et Menneskes Liv, om denne Kamp mod Tvivlen — hvad enten den bliver kort eller lang — føres sejerrigt til Ende.

For at dette kan ske, maa vi først og fremmest passe paa, at vi opfatter Kampen paa rette Maade, og ikke bilder os ind, at vi kan sejre her blot ved Tankens Hjælp. Thi lige saa lidt som vi kan tænke os til Tro, lige saa lidt kan vi tænke os ud af Tvivl. Selvfølgelig skal ogsaa Tanken bruges, men vi maa blot straks være klare over, at den alene aldrig kan afgøre Sagen og bringe os Sejren i Hænde. Det er ikke Beviser, men en Overbevisning, som det først og fremmest gælder om. Men en Overbevisning naas kun gennem et Valg. Det er en Viljessag.

Derfor har Martensen-Larsen Ret, naar han hævder, at det er ganske misforstaaet, naar Mennesker kan mene, at nu har Videnskaben gjort det af med Kristendommen, og at Gudstroen maa opgives allerede af rene Fornuftgrunde. Der ligger nemlig bag saadanne Paastande meget mere end Fornuftgrunde og Tanker. Der ligger en hel Menneskesjæl bagved med dens Ønsker og Haab, med dens Skuffelser og dens Nederlag. Der ligger en Vilje og et Valg.

Netop fordi det for saa stor Del er Viljen, som Kampens Udfald afhænger af, gælder det, at denne Vilje stadig opøves og skærpes ved, at vi ikke giver tabt, men

forbliver trofaste paa Skansen rede til at værne om det, som vi har. — For vi har allesammen noget at værne om.

Vi har vore Minder. — Der er ingen af os, der er saa fattig, at han eller hun ikke har hellige og dyrebare Minder, Minder, der i deres stille, men indtrængende Sprog taler til os om Æmhed, Kærlighed og Godhed, der har lyst os i Møde enten fra dem, som vi endnu lever mellem, eller fra dem, der er gaaet bort herfra.

Den fortabte Søn kom hjem, fordi der var noget, han var tro imod. Meget havde han bortkastet; men Minderne fra Hjemmet havde han bevaret; og da de dukkede op, sveg han dem ikke og strøg dem ikke af sig. Saaledes skal ogsaa vi i Trofasthed holde fast ved vore Minder og lade dem lyse for os paa Livsvejen.

Og vi har vore Længsler. — Jeg gad nok se den unge, i hvis Hjærte der ikke dybest inde bor en inderlig Længsel efter Renhed, efter Relfærdighed, efter den evige Verden. Og hvor er det vigtigt, at denne Længsel stadig faar Lov til at brænde! Ofte er den tvivlende Tid en Vente- og Prøvetid. Da gælder det, at vi ikke sløves, saa at Grænsen mellem godt og ondt, Ret og Uret udviskes, men at de dybeste Længsler i os stadig faar Lov til at trække Grænselinierne skarpt op i vort eget Liv, og faar Lov til endnu ét: at sukke og raabe til Gud om Hjælp.

Her staar vi ved Hovedbetingelsen for Kampens lykkelige Udfald. Selvom Tvivlen griber os, derfor kan alligevel Længselen efter Sandhed, Retfærdighed og Fred være saa stærk, at den fører os hen mod Sandhedens, Retfærdighedens og Fredens Gud. Og denne Længsel skal vi lade os bære af.

Der er et dejligt Træk fra Johannes den Døbers Liv, som det nok er værd at have for Øje. Det er da han, hvis hele Livsgerning har været at bane Vejen for Kristus og pege hen paa ham som Messias, er bleven kastet i Fængsel, og alle Tvivlstankerne myldrer frem. Saa sender han i sin Nød Bud til Jesus. Han vender sig netop til ham, som han tvivler om. — Ja, ogsaa dér skal vi ty hen, thi han er den eneste, der kan give os det rette Svar.

Det er nu meget forskelligt i tvivlende Menneskers

Liv, om Trosvisheden vindes tilbage gennem kort eller lang Kamp, og om den pludselig bryder frem eller vokser sig stærk lidt efter lidt. Derfor kan og skal der aldeles ikke gives Regler, og naar der alligevel undertiden prøves herpaa fra en bestemt kirkelig Retning herhjemme, maa det beklages, fordi det saa let kan volde Fortræd og ved at støde Mennesker bort faa lige den modsatte Virkning af, hvad der tilsigtedes.

Men ogsaa det, der særlig bliver Hjælpen til Tro for den enkelte, kan være forskelligt.

Da Termansen havde grublet og kæmpet i de 9 Aar, besluttede han sig til at vandre den 6 Mil lange Vej over til Præsten Birkedal, som han havde faaet Tillid til ved en Prædiken af ham, han havde læst. Han skildrer den Samtale, som disse to Mænd en Lørdag Eftermiddag førte i Birkedals Stue, som „en Kamp og det med skarpe Klinger. Og Kampen var til visse ikke om Smaating, men om hvad der for os begge gjaldt Liv og Død i evig Tilstand.“ — „Sjælden,“ fortsætter T., „har vist en enkelt Time været mere afgørende i et Menneskes Liv, end denne Time var for mig!“ Nu var han naaet til fuld Klarhed over, hvad der var Sandhed, og at den skulde følges, koste hvad det vilde.

For Termansens Vedkommende var det altsaa en dyb, alvorlig Samtale, der fik en saa afgørende Betydning i hans Liv. Han var den Gang en ung Bondekarl paa 24 Aar. Hvor mange unge søger nu om Dage at komme ind i en saadan Samtale? Maa vi ikke indrømme, at uhyre mange af de Samtaler, der føres Mand og Mand imellem, har meget ringe Betydning for Udviklingen af det aandelige Liv. Og dog, om vi kun rigtig vilde det, kunde sikkert ogsaa vi hjælpe hverandre videre fremad paa denne Maade.

Lad mig ogsaa nævne, hvorledes A. D. Jørgensen blev hjulpen. Sidst vi forlod ham, var han saa langt ude i Tvivl, at han endog tænkte paa at skrive et religionshistorisk Værk, der skulde vise, at den store Grundmod-sætning, Synd og Naade, som gik gennem Religionerne, var falsk. Inde i ham selv er der dog andre Stemmer, der har hvisket. En Dag, som han sad og studerede Jakobs Velsignelse, 1ste Mosebog, Kap. 49, for ogsaa derfra at hente Beviser for sin Opfattelse, var der et Ord,

som pludselig tiltrak sig hans Opmærksomhed. Midt ind i Velsignelsernes Række bryder det paa én Gang frem af Jakobs Sjæl: „Herre, jeg længes efter Din Frelse.“ Og hør saa, hvorledes det gik ham: „Jeg sank hen i Betragtninger over dette Ord, og Billederne fra min Barnheds Kirke gled stille forbi mit Øje. Da slog det mig, at ogsaa jeg længtes efter Frelsen, og lidt efter lidt omskiftedes alt for mig, en usigelig Glæde gennemstrømmede mig, og jeg kunde atter løfte Hjærtet til den Gud, som jeg havde forladt og søgt forgæves. Hvad jeg havde tænkt paa at drage alle Aandens Vaaben imod: Synd og Naade, det stod nu med ét for mig som Livets dybeste og inderste, dets hemmelige og dog saa enfoldige Mening.“

Et Bibelord blev for A. D. Jørgensen Nøglen til Fred. Ogsaa den hellige Skrift kan blive den afgørende Hjælp til en fast Trosforvisning. Det vil mange kristne kunne vidne om. — Har vi ikke ogsaa her et svagt Punkt? Læses der ikke gennemgaaende alt for lidt i den hellige Skrift? Er det ikke saaledes mange, mange Steder, at Bibelbogen, den staar derhenne paa Boghylden og vidner med sit fine, uberørte Bind og straalende Guldsnit om, hvor lidt den er bleven brugt? Ja, saa gør den kun ringe Nyttte. Men hvis den blev taget ned noget hyppigere — helst hver Dag — og læst med ydmygt og bedende Sind, saa vilde det sikkert blive anderledes. Thi trods de Fejl og Uoverensstemmelser, som vitterlig findes, skal det nok vise sig, at i Hovedsagen giver den hellige Skrift os alt, hvad vi religiøst set trænger til, af Kundskab om Guds Rige, først og fremmest da selve Kristuskikkelsen, saaledes som den med uforlignelig Herlighed er malet os for Øje.

Foruden Bibelen kunde ogsaa nævnes andre Skrifter og Vidnesbyrd, der, gennemstrømmede af dyb, kristelig Erfaring, kan tjene til Opmuntring og Styrkelse for tvivlende Mennesker, og dette gælder da ogsaa — og ikke mindst — om mange af vore dejlige Kærnesalmer, f. Eks. „Du Herre Krist“ og „Gud skal alting mage“.

Termansen og A. D. Jørgensen havde særlig at kæmpe med Tvivlen om Kristendommens Sandhed. Tvivlen kan imidlertid ogsaa komme frem paa en anden Maade. Saaledes hos Luther. Det, der forskaffede Luther de mange

tunge Timer og bitre Sjælekvaler i Munkecellen, var slet ikke Tvivl om Kristendommen som den frelsende Sandhed. Nej, det var dette: „Min Synd, min Synd!“ „Er jeg ikke alt for stor Synder til at kunne faa Del i Guds Naade?“

Overfor disse Tvivlstanker fandt Luther først Fred, da den gamle Munk viste ham hen til Leddet om Syndernes Forladelse i hans Daabspagt: Dér i Daaben kom Gud til Dig. Ikke til Andre, men til Dig alene. Der sluttede han sin Pagt med Dig. Der gjorde han Dig til sit Barn. I denne Tro tør du bede „Fader vor“.

Ligesom mange af vor Tids Mennesker kender til Luthers Anfægtelser, saaledes kan ogsaa mange vise hen til Daaben som Fristedet for alle de tvivlende og urolige Tanker. En af vore bekendteste Lægsmænd vidner f. Eks. saaledes: Anfægtelsens Mørke veg for Daabspagtens livsalige Trøst. Den blev tillige den Kilde, jeg søgte til under det daglige Livs skiftende Kaar i Kamp og Brydning, under Bekymringer og Sorger.

Saaledes ser vi da, hvorledes Mennesker — naar de blot holder ud — paa forskellig Vis hjælpes gennem deres Tvivl og vinder den Fred, der er den vigtigste Betingelse for sand Menneskelykke.

Og lad mig saa slutte med et Ord fra Johannes-Evangeliet. Her siger Jesus til sine: Dersom I bliver i mine Ord, er I sandelig mine Disciple, og I skal forstaa Sandheden, og Sandheden skal frigøre Eder . . .

Dersom vi bliver — i dette „bliver“ ligger netop den trofaste Vilje — i Herrens Ord, som de lyder ved Døbefonten og Nadverbordet, i den hellige Skrift og klinger gennem Menighedens Vidnesbyrd og Lovsang, da er vi Herrens Disciple, og vi skal forstaa Sandheden.

Det vil ikke sige, at alle de mange Gaader, som her i Tilværelsen taarner sig op for os, løses, men heri ligger Forjættelsen om, at vi gennem vort personlige Trosliv skal naa en stadig dybere Tilegnelse af den mest velsignede af alle Sandheder: Guds Kærlighed mod os syndige Mennesker, som den er aabenbaret i Jesus Kristus.

Og denne Sandhed skal gøre os til glade, ftimodige, dygtige, frie Mennesker, fordi vi har en Herre at støtte os til, som har overvundet alle Syndens og Mørkets lænkebindende Magter.

Hvordan er egentlig Landbrugets Stilling?

(Foredrag af Forstander *Poul Fenger*. Korinth Landbrugsskole.)

Den er nu ikke som for et Par Menneskealder siden. da det var saa let at drive Landbrug, at den, der ikke kunde andet, kunde blive Landmand. Den Gang var Landbruget nærmest kun legemligt Arbejde. Nu er det tillige — i hvert Fald for Lederens Vedkommende — næsten en Kunst at være Landmand paa den rette Maade.

Denne Forandring har medført, at danske Landmænd fra at være ganske upaaagtede ude i Verden nu kaldes Verdens dygtigste; og selvfølgelig er dette Omslag i Verdens Bedømmelse af os ikke helt ugrundet. Vort Landbrug er forandret fra Rovdrift til Erstatningsdrift, og dets Udførsel af Varer er mange Gange fordoblet samtidig med, at disse Varers Godhed og Ensartethed er forøget, saa vi nu naar højeste Pris for dem paa Verdensmarkedet. Vi staar paa Toppen, og vi roses derfor, roses, saa vi stundum kunde fristes til at tro, at vi var naaet saa højt, som der overhovedet kan naas, og dog er dette heldigvis langt fra Tilfældet. Jeg siger heldigvis (skønt vi nok har Grund til at ønske, at vi stod endnu noget højere), og det siger jeg navnlig, fordi det, at der er lang Vej frem, giver mig Haab om, at danske Landmænd, der, navnlig i den sidste Menneskealder, har udrettet saa meget, ogsaa fremtidig vil fortsætte Arbejdet, ikke blot ad de Baner, der nu er traadt, men at den Slægt, der kommer, ogsaa vil vide at gøre bedre, hvad den tidligere har gjort godt.

Og der er nok, der opfordrer til at tage kraftig fat.

Den Ros, der er bleven os til Del, har desværre allerede været en Sovepude for mange. Vi behøver blot at se paa, hvilke Priser vi og vore Konkurrenter faar og gennem de sidste Aar har faaet for Landbrugets vigtigste Udførselsprodukter. Det er rigtigt nok, at vi er Nr. 1, og at vi har været det i en Aarrække; men der er én Ting, som man vil lægge Mærke til ved en saadan Betragtning, nemlig at den Overpris, vi faar, bliver mindre fra Aar til Aar.

Og hvad er saa Grunden hertil? Lad os i Tanken tage en Tur ud til et af de Lande, hvor vore Konkurrenter bor, lad os f. Eks. besøge et af de Mejerier, hvor det Smør laves, der konkurrerer med vort: og vi vil da i mange Tilfælde finde baade en dansk Mejerist, som har lært Mejeri i Danmark, danske Mejerimaskiner og danske Behandlingsmaader for Mælk og Smør, ja, i det hele taget. vi vil finde alt det af vore egne Fremskridt og Forbedringer, der paa nogen Maade kan overføres paa de fremmede Forhold.

Dette bevirker, at de andre efterhaanden naar det Standpunkt, vi for en Tid siden stod paa, og hvis vi bliver staaende, naar de os i Løbet af kort Tid. Og nu er Forholdene netop saadan, at vi i de sidste Aar ikke har gjort ret store Fremskridt i Mejerierne, og der er oven i Købet den kedelige Ting at bemærke i denne Forbindelse, at man desværre ikke fremtidig tør vente saa store Fremskridt i Mejerierne, som der har været i den sidste Menneskealder. Vi tør ingen Opfindelser vente, hvis Betydning kan maale sig med Centrifugens eller Pasteuriseringsapparatets Opfindelse.

Nej, det er et andet Sted, vi skal have fat nu, hvis vort Smør skal forbedres, og det er hjemme i Staldene. Paa dette Punkt har vore Andels- og Fællesmejerier, hvor stor Nytte de end har gjort, sikkert nærmere gjort Skade end Gavn. Den Gang Smørret lavedes hjemme i Gaardene, da „vor Mor“ selv var Mejerske, og da Smørret solgtes til nærmeste Købmand, som stak sin Søger i hver eneste Bøtte, og som saa trak af i Prisen, saa snart der var nogen Fejl, da var man omhyggelig for at undgaa Fejlene: da fik Røgteren en ordenlig Omgang, hvis han ikke holdt baade Stald og Køer rene, og Pigen fik en lignende, hvis Spandene ikke var fuldt saa propre som ønskeligt. Nu da Mælken leveres til Mejeriet, hvor Mejeristen er ked af at klage, fordi han er afhængig af Leverandørerne, nu da den lidt mindre rene Mælk koster lige saa meget som den rene, nu er der ikke saa meget, der opfordrer til den strænge Fordring om Renlighed i Stald o. s. v., og det kan ikke nægtes, at den ofte forsømmes til Skade for vort Smør og dets Renomé i England.

Disse to Ting i Forening, at de andre lærer af os, og

at vi ikke allesammen føler Ansvar et ved Arbejdet, som vi burde, forklarer dette med Smørprisen.

Lad os dernæst se paa vor næststørste Udførselsartikel (Flæsket), og vi vil se den samme Historie om igen. Ogsaa der har vi først arbejdet os frem, og saa har Konkurrenterne i de senere Aar atter nærmet sig til os, saa vort Forspring er heller ikke paa dette Punkt saa stort, som det har været; men ogsaa her er der den gode Ting at bemærke, at vi har Midler nok til at hævde os; Slaget er ikke tabt, og blot vi her som paa det førstnævnte Omraade vil tage alvorlig fat, arbejde maalbevidst og i Enighed, saa vil den begyndende Stilstand, som der unægtelig har været i Forbedringen af vore Varer, atter være hævet, og der vil igen være den Fremgang, som der bør være i det Land, hvor „Verdens dygtigste Landmænd“ bor.

Jeg kunde tænke mig, at en og anden mulig kunde være saa ideelt anlagt, at han kunde synes, at det var en egoistisk Tanke, der ligger bag denne Fordring om Fremgang, nemlig at vi skal have mere for vore Varer end de andre; men til dem vil jeg sige, at det er nødvendigt, og Nødvendigheden maa man jo bøje sig for. Det er nødvendigt, ganske simpelt fordi vi producerer Varerne dyrere end adskillige af vore Konkurrenter. Grunden er, at vor Jord er dyr, medens flere af Konkurrenterne har den næsten gratis, at vor Jord er udpint for Plantenæring, medens mange af vore Konkurrenters Jord endnu har bevaret den naturlige Frugtbarhed, som vor Jord en Gang har haft, og som vi nu, da den er borte — med stor Bekostning — erstatter med Indkøb af Kunstgødning og meget andet. ja, jeg kunde tilføje, at vore Skatter og andre offentlige Afgifter ogsaa er meget større end mange af vore Konkurrenters (fordi vi lever i et Land under — i hvert Fald i Forhold til de nye „Fremtidslande“ — gammel Kultur.

Alt dette gør, at vi skal have mere for vore Produkter end Argentinas og Sibiriens Nybyggere; og saa er Spørgsmaalet: hvordan faar vi det? Svaret maa i første Linje blive: ved at frembringe bedre Varer end nogen anden. Det er godt at have en stor og ensartet Produktion af de Varer man vil udbyde paa Verdensmarkedet; men Danmark er for lille til, at vi kan overvælde ved vor Masseproduktion. Det, vi skal, er at sørge for, at vore Varer

er absolut de bedste. Der er altid Mennesker i Verden, som vil have første Klasses Mad, og som vil betale godt for at faa det; og blot vi altid passer paa at have dem til Kunder, kan vi være trygge. Er vore Produkter ubestridt de bedste i Verden, saa behøver vi ikke at frygte den Told, som adskillige Danske i vore Dage gaar og ryster for; skulde den saa komme, kommer Forbrugerne, som absolut vil have vore Varer, til selv at betale den, hvad de jo ogsaa har Raad til. Men er det anden Klasses Varer, vi producerer, saa kan Forholdet let blive et ganske andet, for saa vil vi have Kunder, som ikke har Raad til at betale, hvad det skal være, for vore Produkter, Kunder, som, hvis dansk Smør og Flæsk bliver for dyrt, spiser Margarine og amerikansk Oksekød i Stedet; og da vi saa vel i dette som i forrige Tilfælde skal af med vore Varer, bliver vi nødt til selv at betale Tolden. Vi maa altsaa for at klare os i Konkurrencen, som Forholdene nu er, sørge for en Overpris for vore Varer, og vi maa endnu mere gøre det med Fremtiden for Øje, for vi ved ikke, hvilke Overraskelser, den kan bringe os med Hensyn til Told og andre Vanskeligheder ved Afsætningen af vore Produkter.

Ja, nu kunde jeg tænke mig, at en og anden med en Henvisning til det, jeg har sagt, om det forholdsvise Prisforhold paa vore Produkter, kunde blive mistrøstig over Udsigten for vort Lands og vort Landbrugs økonomiske Stilling i Fremtiden; det tror jeg nu imidlertid ikke, der er Grund til. Vel har her været noget i Retning af en Stagnation; men danske Landmænd har Gang paa Gang vist, at de magtede at tage alvorlige, store Opgaver op, og der er heldigvis adskilligt, der tyder paa, at den Slummer, som Rosen fra Udlandet har dysset nogle i, er ved at blive afløst af en sund og fornuftig Følelse af, at Kampens Tid er inde, ogsaa Kampen for vort Lands og vor Stands økonomiske Velfærd. Dette ses af mange Ting; ved Møder og paa Generalforsamlinger kommer alene hele Landbruget omfattende Spørgsmaal oftere frem til Drøftelse end forhen, og at det ikke blot er en Modesag, ser man af, at de unges Tal paa Landbrugets Fagskoler stadig øges, ikke blot fordi „de gamle“ sender deres Sønner, men fordi disse selv føler, at det er paa dem, som skal

tage Tøjlerne, naar Fædrene maa slippe dem, at Fremtiden beror; og de føler det ikke i stolt Overmod af egen Vigtighed og Betydning, men de føler Ansvarer ved den Gerning, de uddanner sig til, derfor er der lærvillige Elever paa Skolerne, derfor søger de en bedre, mere alsidig Uddannelse i Landbruget, end den foregaaende Slægt har faaet. De føler, at Landbruget er Kunst, at der kan naas meget videre endnu, før Danmarks Jord yder fuldt Udbytte, og de føler, at en af de Opgaver, der bliver stillet dem, og som de har Mod og Lyst til at tage op, er at faa den til det. Ja, det vilde maaske ikke blive netop dette Svar, man vilde faa, hvis man spurgte de unge om, hvad de tænkte om deres fremtidige Gerning; men selv om ikke det vilde faa det Udtryk i Ord, saa er det dog det, der ligger paa Bunden, ligger som Drivfjederen til den Lærelyst og Virketrang, man finder hos en stor Del af den danske Landboudom; og netop fordi det er en stor Del af Ungdommen, der ser med disse Øjne paa deres fremtidige Arbejde, derfor ser jeg ikke mørkt paa vort Landbrugs Fremtid.

Ganske vist er der Uvejrsskyer paa Fremtidens økonomiske Himmel; om de nogen Sinde giver sig Udslag i et økonomisk Uvejr for Danmarks Landbrug, det er der ingen, der ved; men jeg og mange med mig, der staar i den danske Landbrugsskoles Tjeneste, vi ser Fremtiden lyst i Møde, fordi vi ser, at den danske Ungdom, den, der muligt kommer til at „ride dette økonomiske Uvejr af“, er frisk og sund og veludrustet til at tage Kampen op. Den er veludrustet, ikke blot i Kraft af dens faglige Uddannelse og praktiske Dygtighed, men den er det endnu mere, fordi den bedste Del af denne Ungdom — særlig igennem den danske Folkehøjskole — har lært at hente Styrken til Kampen, der hvor den er at finde.

Der er ganske vist nogle, der siger, at vi har en træt, livsled Ungdom her i Danmark, uden Maal og Idealer, og det er desværre kun alt for sandt, at der er nogle af den Slags ogsaa, men for det første er deres Tal nu ikke stort paa Landet, og for det andet bliver det ikke de trætte og livsledede, men dem, der føler Ansvarer, der kommer til at føre an i den næste økonomiske Kamp, Danmarks Landbrug skal udkæmpe.

Vi skal ikke se mørkt paa Landbrugets Fremtid, saalænge den vaagne, villende og kunnende Ungdom i Danmark endnu er stor, saalænge baade Højskolens, Landbrugsskolens og Husholdningsskolens Bænke Aar efter Aar fyldes af den, saalænge den udruster sig bedre, mere alsidig i Landbrugets Praksis, end nogen tidligere Slægt har gjort, saalænge den — hvad mange ogsaa kan takke Højskolen for — har Forstaaelse af, at vi saavel materielt som aandeligt staar paa vore Forfædres Skuldre, og at vi maa ære og holde det Arbejde, disse har gjort, i Hævd, om vi vil, det skal gaa os vel, og vi maa længe leve i Landet. Men vi maa harmes, hver Gang vi ser den Blaserthed og Livstræthed, som desværre er saa almindelig, navnlig i vore større Byer, stikke Hovedet frem blandt Landbougdommen. Det er den store Fare, for den afvæbner os ikke blot overfor den materielle Kamp, som vi alle skal udkæmpe, mer eller mindre haard, men den afvæbner ogsaa i den aandelige Kamp, afvæbner os ved at berøve os Idealerne, det gode, det skønne og det sande; og en Slægt uden Idealer er en dødsdømt Slægt.

Lad os derfor alle være paa Vagt mod Blaserthedens „pæne, dannede“ Uhyre, det er den største Fare, der truer vort Folk baade aandeligt og materielt.

Den sidste Menneskealders Udvikling i Sønderjylland.

(Foredrag paa Ollerup Højskole, 18. Decbr. 1909, af *Andreas Grau*).

Man skal helt tilbage til den haardeste Køllertid for at træffe et Sidestykke til Livligheden i den Debat, der i de sidste Aar er ført om Nordslesvig. Drøftelsen er naaet ud i den største Del af den tyske Presse; selv den altyske Del af denne er blevet tvungen til at beskæftige sig med nordslesvigske Forhold, omend paa sin egen Maade.

Den Tid er forbi i Tyskland, da man ikke regnede med det nordslesvigske Spørgsmaal — for det har virkelig været saaledes en Tid lang; man regnede med en stille Hensygnen af Danskheden. Saa sent som med afdøde Landdagsmand *Jürgensen*, Husum, er denne Opfattelse gjort gældende,

Det betegnende for det svundne Aars Drøftelse af nordslesvigske Forhold er dog de ny Synspunkter, der fra tysk Side er gjort gældende, Den, om hvis Navn der staaer størst Gny, og som har størst Betydning her, er Kandidat *Johannes Tiedje*, en Præstesøn fra Osby paa Haderslev Næs. Anledningen til, at Striden rejstes, gav Prof. *V. Ammundsen* ved i „Die christliche Welt“ at stille Spørgsmaalet om, hvorledes tyske Kristne rigtigt kunde se paa, at deres Medkristne levede under det præjsiske Tvangsregimente i Nordslesvig. I „Die christliche Welt“ fremkom saa Kandidat Tiedjes Svar, der formede sig som en kritisk Bedømmelse af Forholdene heroppe i Almindelighed. Johannes Tiedje er den første Tysker, der for Alvor og uden Omsvøb bryder Staven over det tyske Tvangsregimente og over „Den tyske Forening“s Virksomhed hos os. Denne Forenings Virksomhed er mindre end intet, siger han, den er negativ, den er nedbrydende. Der er hidtil, siger han bl. a., ikke gjort noget virkeligt Arbejde for Tyskheden i Nordslesvig. Det mest interessante i Tiedjes Artikler og det, der har vakt størst Opmærksomhed, er dog hans Bedømmelse af os Danske. Han siger, at den eneste Kultur, der i Øjeblikket er værdigt repræsenteret, er den danske. Han anerkender hele det Arbejdes aandelige Værdi, som gøres i vore Forsamlinghuse. Han anerkender, om ikke helt saa dog i nogen Grad, Frimenighedernes Betydning. Han har den største Respekt for det grundtvigske Livssyn, der saa godt forstaaer at sammensmelte Folkeliv og Kristendom. Han er nærved at være begejstret over den Ungdom, der vender hjem fra de kongerigske Efterskoler og Højskoler; han kalder dem danske Missionærer. Han har Respekt for den Offervillighed og sædelige Alvor, der besjæler den danske Befolkning i Nordslesvig; han betegner vore Førere som højt dannede Mænd. Og dog er han her i ikke ringe Grad paavirket af „Den tyske Forening“s Opfattelse, idet han ikke kan komme ud

over at betragte dem udelukkende som Agitatorer. Evangeliet skal adle det nationale Arbejde, siger han. Kort efter udbryder han om os: „Se, de beder!“ i Modsætning til Tyskerne, som han ikke helt uden Grund kalder irreligiøse. Det Resultat, Tiedje naar til ved sin Bedømmelse af vore Forhold, er, at Nordslesvig aldrig har været saa dansk, som det er i Øjeblikket.

Det kan siges straks: han har Ret. Selv om vi har været flere -- dog, vi vokser jo nu hvert Aar — saa har vi dog aldrig levet saa stærkt med i dansk Aandsliv og Kristendom her nede, som for Tiden. Hvad er Grunden til dette? spørger Tiedje; han er nemlig ikke uhildet nok til heri kun at se en naturlig Udvikling. Grunden er, siger han, at søge i Sproganordningen af 1888, denne Anordning, der tog den sidste Rest af dansk Sprogundervisning bort af Almueskolen og kun levnede os fire danske Religions-timer om Ugen. Den Gang, mener Tiedje, begik Regeringen den største Dumhed, idet den gav den danske Agitation Vind i Sejlene ved, at denne nu stadig vil kunne henvise til, at man vil det danske Sprog til Livs.

Saa glad man end kan være ved Kand. Tiedjes Udtalelser — han var den, der kom til at bryde Isen fra tysk Side, saa andre fik Mod til at gøre Front imod Regeringens Politik og „Den tyske Forening“s Taktik — saa kan man dog ikke andet end kalde det overfladisk, naar han tror, Danskheden i Nordslesvig kan styrkes varigt ved, at man giver den et godt Agitationsnummer. Men han har Ret, naar han sætter Aaret 1888 som Udgangspunktet for den nyere Tid. Vi maa kaste et kort Blik tilbage over de 24 Aar, der paa den Tid var gaaet siden 1864. Nordslesvig var i de Aar bleven svækket ved de store Udvandringer. Ved Hjælp af Artikel 19 i Wienerfreden og med § 5's Opfyldelse i Udsigt var de unge efter 1866 udvandrede til Kongeriget og Amerika for at undgaa den treaarige, prøjsiske Militærtjeneste. Efter 1870, til da gjaldt kun Wienerfredens Artikel 19, lod de unge sig udskrive før de var 17 Aar. Ialt udvandrede omkring ved 50,000 unge. En Ændring i dette Forhold maatte det medføre, at § 5 i 1878 ophævedes. Selv om det ikke ændrede vort juridiske Syn paa den Ret, § 5 levner os, i det væsentlige, saa blev Forholdene dog saaledes nu, at

vi maatte regne med at skulle føre Kampen i det lange Løb. Udsigterne for denne Kamp var alt andet end lyse; vi var svækkede udad til; Folketallet sank Aar for Aar; en Del af de udvandrede, der efter kort Tids Forløb igen var vendt tilbage, sad som Optanter, d. v. s, som ufri Mænd, der ikke kunde deltage i den nationale Kamp. Det var tyndet ud i vore Rækker, og skulde dette ikke vedblive, maatte den Taktik, der hidtil var fulgt, ændres. Det maatte gøres klart for de unge, at det nu var Pligt at blive for ikke at give Plads for de fremmede. Der gik Aar, før den ny Taktik blev gennemført; men da det kom til 1888 — for nu at blive ved dette Aarstal — var Omslaget sket; de unge blev siden da i Landet. For første Gang under Fremmedherredømmet kunde vi regne med at faa en fuldtallig Ungdom.

Der var imidlertid sket meget andet. Sproganordningen af 1888 er alt nævnt; den var Slutstenen i en Udvikling, der berøvede os Almueskolen, idet Skolen nu blev et Vaaben imod os. De fleste af de gamle danske Lærere, der var blevne efter 1864, var ved at falde fra; Lærerne kom til at passe bedre og bedre til Skolens Germaniseringsplaner.

Der stod vi altsaa med en Slægt, der nok blev, men i Fremtiden skulde opdrages paa Tysk; hvad vilde være stærkest i Fremtiden: de danske Hjem eller den prøjsiske Almueskole? Deraf afgang vor Fremtid.

De Aar, der ligger forud for 1888, er altsaa i et og alt en Tilbagegangens Tid; Skanse efter Skanse faldt; færre blev de faa; hvert eneste Valg, med Undtagelse af det i 1887, bragte Tilbagegang. I Retssalen og i Skolen lød vort Modersmaal ikke mere. Var det da saa underligt, at der ogsaa mærkedes en Slappelse af Interesse? Hvor Haabet sygner, og Fremtidsmod ikke er hver Mands Eje, ser det mørkt ud. Og det saa mørkt ud for os; vi havde tabt meget.

Saa kom Opgangens Tid. Der rejses, der bygges, der arbejdes i Nordslesvig. Det er ny Mænd, der kommer, for blot at nævne nogle Navne: *Gustav Johansen*, Redaktør *Jessen* og *H. P. Hanssen-Nørremølle*. Der trænges til *Gustav Johansens Lune*, Redaktør *Jessens* alvorstunge Begejstring og *H. P. Hanssens* Organisationstalent. De kom

til at præge den nyere Tid, vor Tid. Der rejses og bygges; allerede i 1880 var Sprogforeningen dannet, den, der nu har sin Bogsamling i hvert eneste Sogn Landet over. I 1888 stiftes Vælgerforeningen med Hanssen-Nørremølle som Sekretær — det vil sige den egentlig drivende Kraft. Dens Betydning ved Valgene her nede kan ikke let sættes for højt. Og endelig i 1893 stiftes vor tredje store Forening, Skoleforeningen. Hvad Amtet der hjemme er for de unge, der søger Hjælp til at komme paa en Ungdomsskole, er Skoleforeningen for de unge her nede. Naar man hører, at den til Dato har ydet Hjælp til over 4300 unge til at komme paa danske Skoler, faar man et Indtryk af, hvilken Betydning denne Forening har haft. Disse tre Foreninger er et betydningsfuldt Led i vort nationale Byggearbejde i den nyere Tid.

Omtrent paa samme Tid, lidt før dog, begynder den Bevægelse, der er kaldt Foredragsforeningsbevægelsen i Firserne og Halvfemserne. Hvad hidtil kun enkelte, mere fremmelige Egne har haft Del i, søger man nu at gøre til hele Folkets Eje. Møderne bliver, samtidig med at de bliver talrigere, bedre og bedre besøgt, og det virker igen tilbage paa de danske Hjem. Der er Fart over den Tids Arbejde, et Mod og en Fortrøstning, som det er en Fornøjelse at følge, naar man sammenligner det med Forholdene fra før. Den ene Foredragsforening dannes efter den anden, saa disse snart spænder over hele Landet.

Ser vi hen til Frimenighederne, saa er det denne og den følgende Tid, der bringer disse en forholdsvis stor Fremgang. Spørger man Indremission om, naar de ret fik fat hernede, saa er det i de samme Aar. Nu behøvede et Valg ikke længer at bringe Tilbagegang; Rigsdagsvalgene i 1887, 1890 og 1893 bragte endogsaa forholdsvis stor Fremgang. Ikke mindre betydningsfuld er Fremgangen for den dansk-slesvigske Presse i disse Aar. Med Redaktør Jessen er der kommen nyt Blod og Dygtighed ind i Ledelsen af den. Kort før eller efter rejses Andelsmejerierne; disse er nok ikke et Led i de nationale Sammenslutninger, men det er de samme Mænd, det samme Folk, der har Fremgang paa næsten alle andre Omraader, som viser, at de kan optage Fremskridtet ogsaa her, det Fremskridt, der jo kom nordfra. I det hele taget er Frem-

skridtets Fane for første Gang siden 1864 rejst i vor Lejr. Vindes en Sejr, er det ikke tilfældigt, den er nu et Led i en Udvikling. Aarsagerne til denne Fremgang er lette at finde; der er for det første dette, at Udvandringerne er hørt op, for det andet, at der i de Aar naturaliseres en Del Optanter, og ikke mindst dette, at Ledelsen, de yngre og de ganske unge Kræfter, forstaar deres Tid. Vel spiller Sprog-anordningen en Rolle, dog ikke som Agitationsnummer, men som en Manen om, at den eneste Vej, der nu fører fremad, er Selvhjælpens.

Ganske naturligt rykker nu ogsaa efterhaanden de første unge frem. Der fremstaar en hel Række yngre Mænd, hvoriblandt flere at dem, hvis Navn nu har god Klang i Nordslesvig. Kort sagt: vi var komne over det døde Punkt; Udviklingen var i et sundt og rigtigt Spor.

Hvis man paa den Tid havde spurgt nogen om, hvorvidt de ansaa det for rimeligt, at Regeringen kunde finde Midler, der ikke blot kunde tæmme, men for en Tid lang endogsaa standse dette Arbejde i sin Mangfoldighed, vilde der af de fleste være blevet svaret Nej, og det med god Grund. Og dog tog man fejl. Den fortsatte Fremgang kunde selvfølgelig ikke andet end vække Opmærksomhed fra tysk Side. Der var man hidtil vant til at betragte det nordslesvigske Spørgsmaal som noget, Udviklingen engang vilde skaffe ud af Verden. Der havde efter Bismarcks Fald i Marts 1890 hersket et forholdsvis mildt Regimente under Caprivi, hvilket selvfølgelig ogsaa en Tid lang var med til at begunstige det ny Arbejde her oppe. Ret længe varede dette Regimente dog ikke.

Allerede i Midten af Havfemserne mærkede man Kursændringen fra oven. Den gav sig foreløbig Udslag i Op-løsning af en Del Foredragsforeninger, i Lukning af Fri-menighedskirkerne, i det hele taget i et skrappere Politiregimente. Mange Foredragsforeninger maatte føre deres Sag ad Rettens Vej uden dog at opnaa noget. Det var Varslerne, som gik forud for Køllerpolitiken.

I Juni 1898 havde vi Valg. Vort Stemmeantal steg med over 1100 Stemmer. I det hele taget mærkede man ikke noget til Forknythed, tilsyneladende var man forberedt paa at tage imod, hvad der maatte komme. Og Uvejret var ikke langt borte. Manden, som skulde føre an, var

allerede i 1897 kommen til Nordslesvig som Overpræsident; det var *Ernst v. Køller*. Han var en udpræget Junker-type, først og fremmest Prøjsler, der ikke smaaligt spurgte om Midlerne, bare de førte til Maalet; og Maalet var Nordslesvigs Fortyskning.

Saa brød Uvejret løs i 1898. De fleste forstaaer ved Køllerpolitikken Masseudvisninger af kongerigske Tjenestefolk. Det var imidlertid kun et af de mange Midler, der blev brugt for at komme den danske Husbond til Livs. Køllerpolitikken betyder Vilkaarhed i næsten alle Forhold, hvor de Danske kunde rammes. Den betyder Fratagelsen af Forældreretten, fordi Folk sendte deres Børn paa kongerigske Skoler, den betyder, at Myndighederne i sin Tid erklærede 600 danske Familiefædre, der i mere end 30 Aar havde været anset for og var bleven behandlede som prøjsiske Borgere, for hjemløse. Dette vil ikke blot sige, at de trængtes ud af den nationale Kamp, men Udvisningstruslen mødte dem overalt. Der lægges et voldsomt Tryk over Befolkningen. I det hele taget var Optant-spørgsmaalet vor Akilleshæl, vort mest saarbare Sted. Saa godt som hvert Hjem havde nære eller fjærnere Slægtninge, som var Optanter. Politibøder hørte i den Tid til Dagens Orden. Tilstandene var saa usikre, som man næsten kan tænke sig det.

Køllerpolitikens Følger er lette at spore. Vi har et klart Billede af Svingningerne ved at betragte Medlemsprotokollerne i vore nationale Foreninger. Der steg Medlemsantallet forholdsvis meget stærkt de første Par Aar. Senere gaar det langsomt tilbage; men samtidig stiger de frivillige Bidrag fra unavngivne Folk. Det vil sige, at der er en Del Danskhed, der trænges mere indendørs, men dette betød dog ingenlunde, at den ikke var til mere. Men hele det rige Møde- og Foreningsliv, der havde været før den Tid, lammes ikke blot, det standser en Tid lang fuldstændig. Kun en enkelt Foreningsforening overlevede Køllerpolitikken.

Det saa ud, som om vi var trængte tilbage, men det slog dog ikke til. Køllerpolitikens Uretfærdigheder havde rusket en Del vaagne, der hidtil havde sovet. Naar vort Stemmeantal i 1902 sank noget, skyldes dette Optantlaverierne, Fortyskningsmændene troede, at den Ro, v. Køller havde raabt paa, var indtraadt, nemlig Kirkegaardens

Ro. De skulde ret snart faa at se, at de havde taget fejl. Under Køllertiden vokser en ny Faktor frem her nede; det er „Den tyske Forening for Nordslesvig“. Den var stiftet i 1899, men førte i den første Tid en ret beskeden Tilværelse. Den havde ogsaa nærmest kun Embedsmændene med sig. Anderledes blev det nu, da der var fuld Medbør fra oven. Det viser sig snart i, at Foreningen begynder at arbejde i Nordslesvig med Afholdelsen af de saakaldte „tyske Aftener“; her samles man om et politisk Foredrag med efterfølgende Bal. Frem af deres Ubemærkethed kom nu en Del af Hjemmetyskerne, Efterkommere af de gamle „Slesvigholstenere“. De deltager i stadig større og større Tal i de tyske Aftener og kommer efterhaanden ogsaa til at fylde op i „Den tyske Forening“s Medlemsprotokoller. De er Folk med dansk Sprog, af dansk Nationalitet, men som kalder sig tyske og falder deres egne Landsmænd i Ryggen. De er i disse Aar med til at sende Takkeadresser til v. Køller; de er med til ved Valgene mere end hidtil at drive det tyske Stemmetail i Vejret. Det ser kort sagt ud til, at Tyskheden, der nærmest havde bestaaet af Embedsmænd og Indvandre, her har faaet en Forøgelse, en ny Styrke.

Det saa ikke godt ud for os, da Stormen var ovre. Hvorledes staar det da nu i Nordslesvig?

De Aar, der ligger mellem os og Køllertiden, har bragt os, hvad vi aldrig havde turdet vente: en Fremgang paa alle de Omraader, som er aabne for enhver. Det Liv, som den Gang sloges ned, er vaagnet igen, bare med større Styrke og mere mangfoldigt end før. Den ny tyske Foreningslov har trods sine store Mangler skaffet os Betingelser for et mere uforstyrret og sikrere Foreningsliv end før. Overalt i Nordslesvig er der dannet ny Foredragsforeninger, og de Steder, hvor vi nu samles, er ikke i lumre og skumle Krosale; 50 ny Forsamlingshuse staar som et synligt Vidnesbyrd om den Trang, der er til Samling i Nordslesvig. Det at bygge Forsamlingshuse er en Opgave, der i Løbet af mindre end ti Aar er ført sin Løsning nær. Det siger sig selv, at det har kostet store Ofre. Vore store nationale Foreninger har siden Køllertidens Ophør mere end fordoblet baade deres Medlemstal og deres Indtægter.

Vi er i Øjeblikket mere end nogensinde haardt trængte i Kampen om den danske Jord. Som et Vidnesbyrd om, at det er Alvor med Talen om at bevare Jorden, tegnede der i Maj Maaned 1909 840.000 Mk. til en nordslesvigsk Kreditforening. Den Opgave, som her stilledes os, turde vi for Aar tilbage ikke have vovet at løse. Valget i 1907 bragte os en Fremgang af over 500 Stemmer, og Landdagsvalget i 1908 blev den største og stolteste Valgsejr, vi endnu har vundet under Fremmedherredømmet.

Vi har faaet, hvad vi ikke har kendt hernede før, en udpræget dansk Ungdomsbevægelses. Denne har ikke blot givet sig synligt Udslag i Dannelsen af Ungdomsforeninger, men kendes over saa godt som hele Nordslesvig i det nationale Arbejde. Kort sagt, Halvfemsernes Frejdighed og Lyst til Arbejde er vendt tilbage, Udviklingen er igen inde i et sundt og naturligt Spor. Befolkningstallet vokser aarligt, og med det vokser vi i Styrke*). Før første Gang hernede blæses der for Alvor til Fremgang.

Der er jo ingen Tvivl om, at det er Synet af dette rige og mangfoldige Liv, der har kaldt en stor Del af Tyskerne frem til større Erkendelse over for os. At vort Arbejde ogsaa her i nogen Maade har gjort Gavn, har vi dermed et Bevis for.

For „Den tyske Forening“ er Tiderne blevet anderledes. Mens den under Køllerpolitikken stadig mødte frem med sine „Resultater“, har Piben nu faaet en anden Lyd. Der høres fra den Kant nu kun Klage over Danskernes »Overmod“, det vil sige vor Hævdelse af vor Ret. Den tyske Forening har med andre Ord lidt bitre Skuffelser. For at overvinde disse kræver man nu indført en ny Tvangspolitik. Dette, at en Del af den hjemmetyske Ungdom i visse Egne af Landet gaar over til os, skal heller ikke forlede Hurrapatrioterne til at se lysere paa Tilstandene.

Vi har nu i Nordslesvig et Bevis i Hænde, som vi ikke før har haft, nemlig Beviset for, at en Slægt, selv om den opdrages paa Tysk i Skolen og udsættes for tyske Læreres ivrige Paavirkning, dog kan blive dansk. Det er Hjemmenes, de danske Hjemms Sejr over Skolen, som her

*) Optantkonventionen af 1907 har bragt os en yderligere Forøgelse, idet mellem 4 og 500 unge er bleven naturaliserede ved Hjælp af denne.

er fastslaaet. Det er noget, vi siden 1888 har trængt til at faa Vidnesbyrd om, for af dette afhænger vor Fremtid som Folk.

Der ligger store Opgaver til den ny Slægt henede; men at den har baade Vilje og Evner til at løse dem, har den allerede vist.

Vi holder selv Fremtiden i vor Haand. Vi har mindre end nogensinde Grund til at se mørkt paa Forholdene i Øjeblikket. Vi kan sige med Johannes Tiedje: Nordslesvig har aldrig været saa dansk som nu.

Det er et godt Resultat efter 46 Aars Forløb under Fremmedherredømme.

Til Ægteparrene blandt Ollerup Højskoles Elever.

(Skrevet til Elevmødet 1910, af *J. P. Kristensen-Randers*.)

Mel.: Prinsessen sad i Højeloft.

Hun satte sig paa Skolebænk
og var vel tyve Aar;
saa rent og frisk var Øjets Spejl,
og blankt var hendes Haar.
Og hun lyttede, og hun lyttede til Talen.

Et jævnt og muntert, virksomt Liv
med Rod i Danevang,
sig spejled' smukt i Talens Flod
og i den klare Sang.
Og hun lyttede, og hun lyttede til Talen.

Ja Kirkehus og Himmelhvælv
hun saa i Strømmens Favn,
det var, som alle Bølger sang
til Ære for Guds Navn.
Og hun lyttede, og hun lyttede til Talen.

Han sad paa samme Skolebænk,
der blev hans Sommer til,
her fik, hvad før var vaarlig grønt,
saa rigt et Farvespil.
Og han lyttede, for han lyttede til Talen.

Fra „Det 3die dansk-amerikanske Stævne“ paa Ollerup Højskole, August 1910.

De gav hinanden deres Tro
 og gik for Altret frem
 og bygged under Livets Sol
 saa mindstærkt et Hjem.
 For de lyttede, for de lyttede til Talen.

Nu Reden har af Børn et Kuld
 med Dun, hvad heller Fjer;
 Gud give, alt som Tiden gaar,
 det kendes mer og mer,
 at de lytte vil, at de lytte vil til Talen.

Og give Gud, at alt vort Folk,
 saa saaret og saa delt,
 snart maa til Danmarks sande Vel
 sig lytte sundt og helt.
 Thi vor Sundhedsbrønd, thi vor Sundhedsbrønd
 er Talen.

Velkomsttale

af *J. P. Kristensen-Randers* ved det dansk-amerikanske Stævne
 paa Ollerup Højskole.

Som Vært paa dette Sted er det mig en stor Glæde at kunne aabne det tredje dansk-amerikanske Stævne. Der har meldt sig 160 Deltagere, og deraf er omved de 80 Dansk-Amerikanere. Paa min Hustrus, vore Medhjælperes og egne Vegne byder jeg Dem alle et hjærteligt Velkommen. Jeg er glad ved Tanken om, at ogsaa en svensk Kvinde og en finsk Mand møder frem ved denne Lejlighed. Men ingen vil tage det ilde op, at Velkomstens største Glæde gælder de mange Dansk-Amerikanere, som er komne til Stede. Huset her staar aabent for Stævnets Deltagere, og det glæder mig, at vore Naboer, Grev Ahlefeldt-Laurvig Lehn og Pastor Clausen velvilligst indbyder Dem til at se deres smukke Haver ved Hvidkilde og ved Ollerup Præstegaard. Vi ønsker, at vore Gæster maa føle sig hjemme paa Ollerup Højskole, men vi er ikke blinde for, at det er vanskeligt at gøre det hjemligt for saa stor en Skare. De er vistnok hjemme vant til bedre

Senge og større huslig Hygge, end vi kan byde Dem. De vil gøre os forlegne, hvis De sluttede Dem til den Gæst, der besvarede sin Værts Ønske: „Gid du nu maa have det som hjemme!“ med de Ord: „Jeg skulde rigtignok gjerne have det lidt bedre!“ Vi beder Dem tage til Takke med Forholdene og tro, vi har gjort det og vil gøre det saa godt for Dem, som vi nu har Forstand og Lejlighed til. Jeg tror paa Forhaand, at De vil imødekomme denne Bøn. Det er jo nemlig ikke det mere udvendige ved et saadant Stævne, men Stævnets inderste Mening, der har ført Dem til Sydfyn.

Og hvad er saa Meningen med et dansk-amerikansk Stævne? Stævnets Mening er en Tanke, som baade er gammel og ung i vort Folk. I Hedenold udtrykte vore Fædre Tanken i Myten om den mægtige Ask Ygdrasil, Billedet paa Menneskelivet, altsaa ogsaa vort Folkeliv. Dette Træ havde mange Fjender; en gnavede paa Roden, en anden tærede paa Stammen, og flere hjalp hverandre med at ødelægge de grønne Blade og de friske Knopper. Men ved Træets Rod fandtes en Kilde, og høje Magter, som vaagede kærligt over Træets Liv, øste hver Dag af Kilden Foryngelse ud over Træets Krone.

I vore Dage har en stor Digter sunget saaledes:

„Et kun kræves,
at der bæves;
kun i Fryd og kun i Vaande
Aanden kan paa Aanden aande.“

Disse Linier er helt og fuldt i vore Fædres Aand. Her har for over 1000 Aar siden levet Mennesker, som bævede for Livet, idet de huskede, hvor mange Fjender det har; men de samme Mennesker har ogsaa frydet sig i Troen paa Foryngelsens Kræfter. Vi, som lever nu, kan ikke undgaa at se de Farer, der truer Danmark og dansk Folkeliv,

Det Danmark, der kan maales i □-Mil, har gennem Aarhundreder været svindende. Hvert af de fire Verdenshjørner minder os om Tab. Men det Danmark, som vi kalder vort Modersmaal, er ikke svindende. Det har bevaret en velsignet Voksekraft. Modersmaalets Væld har aldrig været fyldigere end nu; med Rette har Digteren sagt, at det er „i Svulmekraft et Hav“.

Nu kan jeg udtrykke Stævnets Mening: „Vi samles for at øse saaledes af Modersmaalets Kilde, at det bliver til Foryngelse for os enkelte og derigennem for hele vort Folkeliv.“

Det er Søkende, som søger sammen. Mange af dem har været adskilte i lange Tider. Nu bliver de bænkede i det gamle Hjem og faar Lejlighed til at tale sammen, og om mange af de Søkendeord, som falder i disse Dage, vil det kunne siges, at de

„er i Hjærtets Egn
som Solskinsvejr og Dug og Regn“ —

altsaa Foryngelsens Bad.

Maa jeg slaa over i en anden Billedkreds. Modersmaalet er Folkets Hjærte. Og dette Hjærte har som andre Hjærter en Dobbeltbevægelse: en Stræben efter at midtsamle Sjælens Kræfter om det nære, om det, som Fynboen H. C. Andersen kaldte „mit Hjærtets Hjem hernede“, og en Higen efter det fjærne. Jeg vil haabe, at der maa blive talt saaledes i disse Dage, fra Talerstol og Menneske og Menneske imellem, at Sindene baade bliver bevægede af Tonen: „Jeg tror, der er skønnest i Danmark“, og af den Tone, der klinger gennem en navnkundig engelsk Amerika-farers Ord. „Hele Verden er vort Sogn.“ Vor Historie fortæller os om, at vort Folk var ungt og modigt, naar Modersmaalets Hjærteslag var i Orden, saa der var Kraft baade i den indadgaende og den udadgaende Bevægelse.

Saa vender jeg tilbage til det første Billede igen: Modersmaalet som en Kilde. Skal Kildekummen ikke blive tom, maa den have Opvæld i Bunden. Modersmaalets Historie viser os tre Opvæld. Det ene findes i Naturen uden om os, det andet i Menneskekræfterne og det tredie i Guds naadige Opholdelse og Styrelse af Menneskelivet. Vort Modersmaal er naturbundet. Vi mindes derom, naar vi synger ved Jul: „Trods klingrende Frost godt Aar vi spaar for Fugl og Sæd i Dvale“, eller naar vi synger: „Lær mig golde Hede, du brune Lærkerede, nøjet med en fattig Høst at huse Sangen ved mit Bryst!“ Og vort Modersmaal faar Tilskud paa Tilskud fra de virksomme Menneskekræfter, særlig dem, der stiller sig i et ydmygt Forhold til Gud. Maatte de

tre Opvæld, jeg her har nævnt, kendes fyldigt i det Liv, der skal leves her i Dagene fra 19de til 23de August!

Og saa til sidst: Vore gamle Fædre talte om, at Ygdrasil daglig fik Dug fra Foryngelsens Kilde. Dette Stævne skulde gjerne bidrage til, at vi alle: I, som bor hinsides Havet, og vi, som færdes i det gamle Land, daglig af Hjærtets Trang drives til at øse Foryngelse af Modersmaalets Kilde til Gavn og Glæde for Hjemliv, Folkeliv og Kristenliv; thi kun da har vi Ret til at flage og feste, naar Søgnedagene faar Glans deraf.

Ud fra de Tanker, jeg her har fremsat, siger jeg saa tilsidst: Velkommen til det tredje dansk-amerikanske Stævne!

Meddelelser fra Ollerup Højskole

(1. December 1909 til 1. December 1910).

(Ved J. P. Kristensen-Randers.)

1. I Aarets Løb har en Del Mænd og Kvinder gæstet Skolen som Foredragsholdere og Oplæsere.

Adskillige Lørdage har her været holdt Landbrugsforedrag af Forstandere og Lærere fra fynske Landbrugsskoler; fra Dalum af Forstander *Th. Madsen-Mygdal* og Lærer *Kær Nielsen*; fra Korinth af Forstander *Paul Fenger* og Lærerne *Møller* og *Slot*, og fra Skaarup af Forstander *S. Lunde*. Desuden har Skolens gamle Ven, Forpagter *P. Rasmussen*, Brændeskov, talt her et Par Gange om Landbrugsæmner.

Vi har endvidere haft Foredrag af: Forstander *Alkær sig*, Kerteminde (om Udviklingen hos danske Bønder i de sidste 30 Aar), *Morten Eskesen* (om Bj. Bjørnson og om Sønderjylland), Journalist *Andreas Grau* (Foredraget meddelt i dette Aarsskrift) og *Jakob Knudsen* (Morten Luther og Grundtvig).

Digteren *Jeppe Aakjær*, Professor *Emil Poulsen* og *Frue* og Skolens Elev fra Sommeren 1904: Skuespillerinde Fru *Marie Hovgaard-Kornbech* har læst op her: Jeppe Aakjær af sin egen Produktion en lille Fortælling og en Række

meget smukke Digte; Professoren og Professorinden: Fruentimmerskolen af Moliere, Scener af Shakespeares „Købmanden i Venedig“ og Æventyr af H. C. Andersen; Marie Hovgaard-Kornbech: „Et Dukkehjem“, af H. Ibsen, „De Nygifte“ af Bj. Bjørnson og „Axel og Valborg“ af Oehlenschläger.

2. I Ugen før Pinse blev der rejst en Mindesten paa Nannas Grav. Stenen er hentet fra Bogø, hvor hun var født. Et Billede af den findes i Aarsskriftet. Øverst bærer den Indskriften: Kærlighed er Livets Kilde, Livets Vej og Livets Maal, og derunder: Nanna Kristensen-Randers, f. paa Bogø 3. November 1864, død paa Ollerup Højskole den 15. April 1908.

3. Elevmødet Lørdag den 25. og Søndag den 26. Juni havde samlet 3—400 gamle Elever.

De kom Lørdag Aften, og efter at der var budt Velkommen og spist til Aften, læste Fru Marie Hovgaard-Kornbech Holbergs: Den „forvandlede Brudgom“, og Kand. Trier og Skolens Elever sang. Søndag Formiddag gik vi op til Nannas Grav. Efter Hjemkomsten derfra holdt jeg og Laurits Hansen de Foredrag, her er gengivne. Ved Middagsbordet talte *Jens Laurits Jensen*, Staagerup, *Kristen Hansen Lauridsen*, Hover, Sønderjyden *Karl Kristiansen*, Rejsby o. fl. Den til Lejligheden skrevne Sang: „Til Ægteparrene blandt Ollerup Højskoles Elever“, blev sunget.

Efter Middagen var der Generalforsamling i Elevforeningen.

Om Eftermiddagen holdt Bak, Gertsen og Trier de ligeledes her gengivne Foredrag.

Sidst paa Dagen, inden Afrejsen skulde finde Sted, læste Baltersen et Æventyr, og Trier og hans Hustru sang nogle Sange.

Trods det noget ustadige Vejr gik hele Dagen paa en særdeles god og fornøjelig Maade. Hver Gang, der var et dertil egnet Ophold, sang Pigekoret under Triers Ledelse.

4. I Avgust havde Ollerup Højskole to meget indholdsrige store Sammenkomster. Fra 3. til 17. Avgust holdt „Dansk Skoleforening“ sit Feriekursus hos os. Det var besøgt af 110 Lærere og Lærerinder. Jeg griber Lejligheden til at henlede Opmærksomheden paa Foreningen.

Den har bl. a. til Formaal at knytte Hjem og Skole til hinanden og at gøre sit til, at vort Skolevæsen faar en frisindet Lovgivning og Styrelse, kort sagt: at gøre Skolen til et godt og hjemligt Sted for Børnene. — Deltagerne i det 3. dansk-amerikanske Stævne mødte om Aftenen Fredag den 19. August og rejste Onsdag den 24. om Morgen. Disse Stævners Formaal er saa alsidig og frugtbar Forbindelse som muligt mellem Dansk-Amerikanerne og os her hjemme; i første Række staar selvfølgelig Bevarelse af dansk Aandsliv blandt de udvandrede danske i Amerika og deres Efterkommere. — Det første af disse Stævner blev holdt i Jylland, og det andet paa Sjælland. Det er da rimeligt, at det tredje blev fynsk, selv om det fællesdanske er Hovedsagen. En Udflugt til Christiansminde ved Svendborg og til Bregninge paa Taasinge, Musik af „Fynske Musikantere“ under Ledelse af Organist *Thorvald Aagaard*, Ryslinge, og Sang af „Mads Hansens Sangforening“ under Ledelse af Lærer *Hansen*, Vester-Skerninge, var noget af det, der gav Stævnet fynsk Farve. — Kirkefærd med Altergang Søndag Formiddag og et stort Folkemøde Søndag Eftermiddag med Taler af Forstander *Jens Lund*, Vejstrup, Kandidat *Aage Møller*, Amerika, og Gaardejer *P. Grau*, Als, var almindensk i allerbedste Forstand. — Paa Stævnet stillede den gamle dansk-amerikanske Præst *L. Henningsen* det Krav, at vi faar et tidsvarende Kort over Amerika med særligt Henblik paa de danske derovre, og Forfatteren, Professor *Karl Larsen* slog paa en meget tiltalende Maade til Lyd for den smukke Opgave, som han har stillet sig: Udgivelse af saadanne Breve fra danske Udvandrere, som særlig kan give os Indblik i Folkesjælen. — En herlig Prøve paa saadanne Breve har Professoren udgivet nu i dette Efteraar i sin Bog: „Danske Nybyggere“.

5. *Laurits Hansen*, som har været en særdeles dygtig og afholdt Lærer her i to Aar, er bleven Lærer og Økonom paa Lollands Højskole fra 1. Novbr. af. Han blev gift i Oktober. Jeg taler paa manges Vegne, naar jeg ønsker ham og hans Hustru en god Fremtid. Skolens tidligere Lærer *Marius Madsen* og dens nuværende *Olav Gertsen* er ligeledes blevne gifte i dette Efteraar. En god Fremtid ogsaa for disse Ægtepar!

6. *Agnus Sørensen* fra Them ved Silkeborg er bleven Lærer her i Laurits Hansens Sted. Han har uddannet sig i Askov, paa Statens etaarige Kursus og paa Kursus i Oxford og Jena.

7. Skolen var i Sommer besøgt af 147 Piger, og den har i Vinter 140 Elever.

8. **Elevmødet 1911** vil blive afholdt Søndag den 25. Juni fra Kl. 10 Formiddag.

Tilrejsende Elever maa møde ved Sørup St. Lørdag den 24. Juni Kl. 6¹⁰ Eftmd. Der er da Vogne dér til Afhentelse af Rejsegods. De, der vil bo og spise paa Skolen, bedes meddele dette til *Kristensen-Randers* senest Lørdag den 17. Juni. De bedes medbringe Tæpper, Lagener og Haandklæder.

Ogsaa de, der vil spise her, men ikke ønsker Nattely, bedes melde sig senest den 17. Juni.

Mødet vil blive sluttet saa tidlig, at Afrejse kan finde Sted fra Sørup St. omved Kl. 10 Søndag Aften.

Til Medlemmerne af Foreningen.

Det kan være, at en eller anden ved at læse Aarskriftet savner en Opgørelse over Foreningens Pengevæsen. Det er Formanden for en Forening, der har Ansvaret for Styrelsen af dette, og Generalforsamlingen skal godkende alt, førend der vælges Bestyrelse, for at det kan ses, at alt gaar, som det bør. Naar Regnskabet for det forløbne Aar ikke er aflagt, saa skyldes det, at Medlemslisten ikke var i Orden saa tidlig, saa Regnskabet kunde blive revideret og forelagt. Der var heller ingen Revisorer valgt ved Stiftelsen af Foreningen, ja, man havde ikke en Gang Vedtægter, som skulde følges. Mange Medlemmer havde heller ikke indbetalt det første Aarsbidrag, saa jeg har maattet udsende trykte Kort med Opfordring om at betale. Paa dette Tidspunkt mangler der endnu adskillige Medlemsbidrag. Hvad Grunden er hertil, kan jeg ikke sige. Jeg vil haabe, at Aarskrift og Brevkort har truffet rette Vedkommende, og at de, som ingen af

Delene har modtaget, hurtigst muligt vil sende mig en Protestskrivelse mod, at jeg sletter dem af Medlemslisten. Endnu i Aar mener jeg, at man bør sende Aarsskriftet ud til alle, uanset om de har betalt eller ej. Viser det sig saa, at Forsømmelsen med Betalingen gentager sig, saa mener jeg, at Slettelsen af Foreningen kan foretages med god Grund. Jeg beder Medlemmerne om saa hurtigt som muligt at meddele mig alt, hvad de har at anke over.

At Medlemslisten ikke kunde blive i Orden i rette Tid, er fordi, at Medlemmer er indmeldt under én Adresse og sender Penge under en anden. Hvad skal jeg saa gøre? Skal jeg forandre Adressen? Jeg vil bede Medlemmerne om, at de opgiver deres Hjems Adresse, for i Hjemmet ved de altid, hvor de skal omadressere til, og saa kommer der ikke Kludder i Forsendelsen. Ligeledes beder jeg om at udfylde Postanvisningen saa fyldigt som muligt, saadan at jeg kan se, hvem det er, der har betalt. Naar Medlemslisten er trykt en Gang til, haaber jeg, at den er i Orden. Medlemstallet er nu godt 700, hvilket maa kaldes godt, da Foreningen er saa ung.

Ved Samtale med Kristensen-Randers blev det besluttet, at han rejste en mindre Sten paa Fru Nannas Grav, og at Elevforeningen rejste en større ved Højskolen. Pladsen er udset dertil, og vi har henvendt os til Billedhugger Rasmus Andersen, København, som leverer en Medaljon af Fru Nanna til at indsætte i Mindestenen. Da vi endnu mangler Penge til den ny Plans Virkeliggørelse, anmoder jeg de Medlemmsr, som endnu maatte ønske at give Bidrag, om at sende dette. Det er Mening, at Mindesmærket skal være færdigt til at afsløres ved Elevforeningens Aarsmøde til Sommer.

Maa jeg endnu en Gang bede Medlemmerne om, naar de til Jul har modtaget Aarsskriftet, da at sende Medlemsbidrag paa den indlagte Postanvisning i god Tid for Regnskabet Skyld, ligesom Fejltagelse ved Forsendelse paatales med det samme, da det ikke er morsomt for mig at modtage aargamle Klager; de skal helst være friske. Jeg ønsker Medlemmerne et godt Nytaar!

Den ¹⁵/₁₁ 1910.

Med Hilsen

L. J. Jensen.

Medlemsliste,

ved Gaardejer Jens Laurids Jensen, Staagerup.

- A**ndersen, Peder og Hustru Marie, f. Jørgensen, Uddeler, Heden, Allested.
- , Maren, Aastrup, Pejrup.
- , Andreas, Aastrup, Pejrup.
- , Anders Kr., Adr.: P. Kristensens Enke, Taarup, Mesinge. 1907—08.
- , Olivia, adr. Gdr. Mathias Nielsen, Nørre Søby.
- , Henning, Mejerist, Oksbøl Mejeri, Oksbøl.
- , Kristine, Elmelund, Odense.
- , Sidsel, Vejen Realskole, Vejen.
- , Agnes, Stadilø, Ringkøbing.
- , Karen, Sdr. Bjerre, Bjerre.
- , Kristian, Skærumbro, Vemb.
- , Rasmus Brandstrup, Elev, Lystrup. 1900—01.
- , Anders Brandstrup, Elev, Lystrup. 1905—06.
- , Magnus Brandstrup, Egaa, Hjortshøj. 1908—09.
- , Karen, Tvejmosegaard, Udby, Holbæk.
- , Emil, Nautrup, Durup.
- , Eli, Brodal Mejeri, Skive.
- , Anders Emil, Vester Alling, Auning.
- , Hans, Hesselbjerg Mølle, Humble, Langeland.
- , Fru Kristine, Hesselbjerg Mølle, Humble, Langeland.
- Anker, Ejnar, Hansen, Skarø, Svendborg.
- Albek, Jens, Korsdal, Lem.
- Andersen, Karl, Hundslev pr. Ladby.
- Arentsen, Sidsel Marie, Flade, Nykøbing M. 1908.
- Andersen, Kristian, Ondrup, Odder.
- Aagaard, Johanne, Aastrup Mølle, Pejrup.
- Andersen, Niels Kr., Bramdrup, Kolding.
- , Anton, Lyngsaa Toftelund, Sæby.
- Agger, Andersen, A. Chr., Røgelhede, Idom, Holstebro.
- Andersen, Jens Peder, Asnæs, Asnæs.
- Agger, Anna, Borris. 1910.
- Andersen, Agnes, Sindinggaard, Lihme, Skive. 1910.
- Alrø, Marie, Torrild, Odder. 1910.
- B**erntsen, Karl, Maare, Ørbæk.
- Bertelsen, Hans Peter, Højskolelærer, Klank, Galtén.

- Byskov, Peder, Skovby, Nørre Nissum. 1905 -06.
 Berggren Jeppesen, Elna, Frue, Svendborg.
 Birkmose, Lykke, Faster, Skern.
 Boutrup, Kristian, Tim.
 —, Peder, Velling, Ringkøbing.
 Bøg, Marie, Nørre Højrup, Skamby.
 Buch, Sidsel, Flade, Nykøbing M.
 Balle, Johanne, Oddense, Jebjerg.
 Bi, Maren, Hatting.
 Ballegaard, Petra, Hveisel, Jelling.
 Bruntse, Monika, adr. J. Bruntse, Brunsvig, Tommerup.
 Bro, Jens, Stadil, Tim.
 Buch, Kristian, adr. P. Bjerrum Pedersen, Borrig, Bredebro, Nord-
 slesvig. 1902- -03
- Bertelsen, Pastor, Nørrevold 38⁴, København K.
 Baltersen, Lærer, Ollerup, V. Skerninge.
 Bak, Lærer, Ollerup Højskole, Svendborg.
 Buchreitz, Margrethe, Frue, Sejling, Silkeborg.
 Boutrup, Peder, Vemb.
 Bukh, Jens, Flade, Nykøbing M. 1908—09.
 —, Maren, do. do. 1907.
 —, Katrine, do. do. 1907.
 Bæk, Jens, Murer, Jordløse.
 Brun, Fru Kirstine, Tjæreborg Skole, Tjæreborg.
 Buhl, Aage, Tarm.
 Ballegaard, Hans Peder, Hvejsel, Jelling.
 Brodersen, Lorentz, Todsbøl, Bollerslev, Slesvig.
 Bech, Kirstine, Trællund; Sdr. Omme.
 —, Marie, Vestagerga rd, Klakring.
 Brusen, Karen, Mejerup, Holstebro. 1910.
 Brun, Kristian, Gesing, Esbjerg. 1910.
 Bak, Nikoline, Feldingbjerg, Stoholm. 1910.
 Bigaard, Hansine, Hostrup, Hostrup. 1910.
- C**lausen, Margrethe, Lærerinde, Aarby, Kalundborg.
 —, Anna, Skodborg, Nordslesvig.
 —, Marthe, Grevegaarden, Stoense, Lohals.
 —, Emilie, Kongensgade 10, Esbjerg.
 —, Niels, Bundgaard, Aggersgaard, Vejen.
 Christensen, Ole, Bregendal, Fly, Skive.
 —, Thyra, Rørby, Kalundborg.
 —, Magnus, Rolfstedgaard, Langeskov.
 —, Christine, adr. Gdr. H. Christensen, Skipping, Hørve.
 —, Edel, adr. Bødker Christensen, Stoense, Lohals.
 Christiansen, Emma, adr. Skræder Christiansen, Øster Brønderslev.
 Brønderslev. 1908.
- Clemmensen, Anna, Borredige, Aggersund
 —, Kristine, Borredige, Aggersund.
 Christensen, Marius, Meelse pr. Stubbekøbing.
 —, Jens, do. do.
 —, Rasmine, adr. Jens Christensen, Bolteskov, Ringe.

Christensen, Agnes, Hørby Skole, Hobro.
 —, Herdis, do. do.
 —, Maren, Lihme, Skive.
 —, Marie, Bækholm, Vitten, Hinnerup.
 —, Margrete, Foersom, Tarm.
 —, Maren, Veismark, Grinderslev, Jebbjerg.
 —, Kirstine, adr. Skræderm. Christensen, St. Nustrup, Slesvig.

Daugaard, Anna, Ødsted, Vejle.
 Dahl, Katrine, Hove, Tarm.
 —, Anna, Balling, Skive.
 Dam, Mathilde, adr. Anton Dam, Vestervang, Ølgod.
 Dengsøe, Sofie, Tindbæk, Ulstrup.
 Dusgaard, Johan Friis, Dusgaard, Tørring, Lemvig.
 Dalgaard, Harald, Sierslev, Storeheddinge. 1905—06.
 Daugaard, Anton, Bramdrup, Kolding.
 Dam, Julius, Feldingbjerg, Stoholm.
 Dahl, Ane, Norby, Balling, Skive.
 Dam, Karen, Vestervang, Ølgod.

Espekær, Niels, Sierslev, Storeheddinge.
 Enevoldsen, Viggo, Kærbølling, Bredsten, Vejle.
 Egdal, Peder Bjerre, Egdal, Nørre Nissum.
 Erlandsen, Jens Peder, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Karen, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 Elkær, Helga, Bording, Bøgballe, Uldum.
 Eriksen, Peder, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 Engholm, Kirstine, Herringe, Rudme.
 Eskesen, Thyra, Darum, Bramminge.
 Egsgaard, Anne, Egsgaard, Filskov.
 Evald, Anne, Møllergade, Svendborg.
 Ebbesen, Lovise, Laasbygade 56¹, Kolding.
 Elbo, Helga, Hyllerslev pr. Varde.

Frandsen, Sigrid, adr. Urmager Frandsen, Ringe.
 —, Marie, Lille Tørsbo, Veerst, Lunderskov.
 Flarup, Marie, Thorning, Viborg.
 Fris, Ingeborg, Hjerting, pr. Rødding.
 Frandsen, Fru Hanne Storm, Vaarby, Forlev. 1909.
 Futtrup, Hans, Styveløstergaard, Hvidbjerg.
 Fensholdt, Bogbinder, Kolding. 1901—02.
 Frølich, Martin, Bødstrup, Tranekær.
 Frandsen, Marie, Hemdrup, Vindblæs.
 Fogh, Kristiane, Skindbjerg, Grenaa.
 Flarup, Inger, Vorning, Onsild.
 Flø, Addia, Granly, Herning.

Granhøj, Anders, Dragmosegaard, Vester-Skerninge.
 —, Sofus, Aalykkegaard, Vester-Skerninge.
 Grønborg, Eske, Dalagergaard, Borris.
 Gjedal, Niels, Murer, Olstrup, Ringkøbing.
 Gyldenkerne, Marie, Onsager, Lejre.

Greve, Marius, Viby Skov, Dalby.
 Gundersen, Niels, Gdr., Pjernehøj, Regstrup.
 Gertsen, Olav, Lærer, Ollerup Højskole, Svendborg.
 Grau, Fru Ellen, Nordborg, Als, Nordslesvig.
 Gravesen, Anna Søndergaard, Bølling, Skern.
 Godtfredsen, Maren, Kirk, Stadil, Tim. 1910.

Hansen, Hans Jørg., Murer, Vester-Aaby, Vester-Skerninge
 —, Peder, Gdr., Ollerup Skovmark, Vester Skerninge.
 —, Maren, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Marie, adr. Tandlæge Brahm, Nørregade 19, Odense.
 —, Jens, Hjulmand, Tullebølle, Rudkøbing.
 —, Kristen, Gdr., Hjelm, Hover, Hee.
 —, Signe, Bubbel, Ejby.
 —, Hans Peter, Uddeler, Vester-Aaby, Vester-Skerninge.
 —, Karen, Næsby ved Stranden, Slagelse.
 —, Karen, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Martha, Maale, Kerteminde.
 —, Ingeborg, Maale, Kerteminde.
 —, Hansine, Flødstrup, Ullerslev.
 —, Rasmus, Aasgaard, Dalmose.
 —, Peder, Landet, Svendborg.
 —, Thorvald, Aasgaard, Dalmose.
 —, Peder, Skodsbøl, Eckernsund, Nordslesvig.
 —, Ellen, Præstegaarden, Hatting.
 —, Poul, Gdr., Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Else, Hjortkær, Bramminge.
 —, Hans, Gdr., Raarud, Kirkeby.
 —, Lauritz, Højskolelærer, Lollands Højskole, Søllested.
 —, Bothilde, Hjortkær, Bramminge.
 —, Ane, Gjesing, Guldager.
 —, Helga, adr. Købmand P. Hansen, Gudme.
 —, Annette, Sognefoged J. Hansen, Askeby, Møen.
 —, Elna, Næsby ved Stranden, Slagelse.
 —, Marie, adr. Valdemar Fogh, Skindbjerg, Grenaa.
 —, Kamilla, adr. Baneformand Hansen, Aarslev.
 —, Ingeborg, adr. Baneformand Hansen, Aarslev.
 —, Marie Junker, Aastrup, Holsted.
 —, Kristine, adr. Partikulier P. Hansen, Vig.
 —, Hansine, Aale, Rask Mølle.
 —, Margrete, Jordløse Mark, Jordløse.
 —, Karen, Jordløse Mark, Jordløse.
 —, Kathrine, adr. Fisker N. P. Hansen, Vester-Skerninge.
 —, Marie, Hesselbjerg, Humle.
 —, Signe, Salling Planteskole, Jebjerg.
 Hellemann, Marie, Skovsbo, Svendborg.
 Henriksen, Jørg. Peder, Vester-Aaby Maskinfabrik, Vester-Skerninge,
 —, Olaf, Søndervig, Ringkøbing.
 —, Karoline, Vedsted Brugsforening, Birkelse.
 —, Kristen, Vedsted Brugsforening, Birkelse.
 Holm, Signe, Skovgaard, Gudum, Lemvig.

- Hovgaard, Elise, Kvorning, Viborg.
 Høgsberg, Gravers, Skærumbro, Vemb.
 —, Anna, adr. Jes Høgsberg, Ulfborg.
 —, Inger, adr. Jes Høgsberg, Ulfborg.
 —, Elisabeth, adr. Marius Høgsberg, Vemb.
 Høj, Søren, Styg, Lønborg, Tarm.
 Højriis, Mette, Højrup, Hurup.
 Hansen, Rasmus, adr. Sognefogden, Ollerup, Vester-Skerninge.
 Hovgaard, Jesper, Grejs, Grejsdal.
 Hansen, Marie, Hjaltese, Hjaltese.
 —, Anna, Aale, Aale. 1902.
 —, Karen, Vester-Skerninge.
 —, Laura, Mørkebjerggaard, Faaborg.
 —, Berta, Sundagergaard, Faaborg.
 —, Hans Peder, Egebjerg, Stenstrup.
 Henningsen, Hans Kristian, Ravnebjerg, Holmstrup.
 Hansen, Hans J., Harreby, Fol, Nordslesvig.
 Hanghøj, Holger, Hasselholdt, Vinderup.
 Hansen, Johannes, Vejen Nørremark, Vejen.
 —, Jørgen, Stolbro, Guderup, Als, Slesvig.
 —, Holger M., Ildved, Jelling.
 —, Hans Frederik, Galdbjerg, Gudme.
 Hedegaard, Karen, Hemdrup, Vindblæs.
 Hørning, Rise, Ørsted Mark, Ørsted, Jylland.
 Hansen, Jepbine, Ilsted, Gørding.
 —, Kathrine, Ravnebjerg, Holmstrup.
 Henningsen, Ellen, Rønnede.
 Halgaard, Karen, Tvis.
 Hedegaard, Karen Marie, Floutrup, Roslev.
 Hansen, Karen, Egense, Sørup.
 —, Ingefred, Aarslev, Aarslev.
 —, Karen, Birkebjerg, Dalby.
 —, Kirstine, Guldager, Guldager.
 Hansgaard, Cecilie, St. Ramsing, Skive.
 Hansen, Anna, Salby, Mesinge.
 —, Estrid, Aarslev, Aarslev.
 Hørning, Peder, Ørsted Mark, Ørsted.
 Hansen, Elna, Kildegaard, Saaby, Hvalsø.
- I**versen, Kristian, Korsagergaard, Brørup.
 —, Kristian, Knudstrup, Gedsted. 1909—10.
- J**akobsen, Johannes, adr. Postbud Jakobsen, Herfølge.
 —, Andrea, Kyesgaard, Neksø.
 —, Elisabeth, Ingegaard, Tølløse.
 —, A., Gaardejer, Sortegaard, Neksø.
- J**ensen, Jens Laurids, Gdr., Staagerup, Vester-Skerninge.
 —, Lars P., Bjørnø, Faaborg.
 —, Margrete, Højrup, Storehedinge.
 —, Abelone, Skomager Jensen, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Martin, Mejerist, Vejstrup, Vejstrup.

- Jensen, Mette, Kalvslund Skole, Ribe.
 —, Kristen, Frydenlund, Helsingø.
 —, Peder, Gaardm., Vejen.
 —, Hans, Tornumgaard, Lintrup, Nordslesvig.
 —, Kristian, Lyngaa, Bakkely, Hadsten.
 —, Jens Poulsen, Højgaard, Trunderup, Kværndrup.
 —, Jens Kjær, Radbjerg, Borris.
 —, Gerda, Langtved, Ullerslev.
 —, Karen, Balsbøl, Hurup.
 —, Anna, Enegaard, Præstø.
 —, Maren, Malskær, Ørting.
 —, Marie, Malskær, Ørting.
 —, Gunder Marie, Statsanstalten, Braaskov.
 —, Ane, Hersnap Mark, Dalby.
 —, Janus, Oksbøl, Oksbøl.
 —, Morten, Gdr., Bernekildegaard, Vester-Skerninge.
 —, Fru, Dortine, Immerbølle, Tranekær.
 —, Herdis, Vejby, Skive.
 —, Hulda, adr. J. Jensen, Andkær, Tobøl, Holsted. 1909.
 —, Sofie, adr. Anders Fr. Jensen, Gaasetofte, Kallundborg.
 —, Ingeborg, Særsløv, Snertinge.
 —, Lavra, Hedegaard, Vinding, Holstebro.
 —, Lavrine, Knudsbøl, Kolding.
 —, Fru Maren Mejer, Kommuneskolen, Tølløse.
 —, Kristine, Ollerup Højskole.
 —, Andreas Billum, Billum.
 —, Martha, Nordskovslund, Kølstrup.
 —, Laust, Bjørnskov, Nørre-Snede.
 —, Kirstine, Bøgballe, Uldum.
 —, Margrethe, Gymnastiklærerinde, Frederiksgade 14, Odense.
 —, Marta, Skrøbelev, Rudkøbing.
 —, Tyra, Øsse, Varde.
 —, Hans, Bramdrup, Kolding.
 —, Bothilde, Sandbjerg Skole, Kolding.
 —, Maren, Bramdrup, Kolding.
 —, Frederik, Halskovvej 8, Korsør.
 —, A., Maskinbygger, Rynkeby, Rynkeby.
 Iepesen, Jeppe, Sinding Nedergaard, Silkeborg.
 Jessen, Jeppe, Vrøgum, Vrøgum. 1907—08.
 Johansen, Johanne, Sønder-Højrup, Pederstrup.
 —, Severin, Ladelund, Brørup.
 Justesen, Kristine, Hjerik Præstegaard, Roslev.
 —, Olemine, Aggersborg, Aggersund.
 Jørgensen, Rasmus, Gdr., Fjerritslev, Ullerslev.
 —, Niels, Hjortgaard, Nørre-Lyndelse, Aarslev.
 —, Kristian, Vantinge, Ringe.
 —, Lisbet, Højskolehjemmet, Holstebro.
 —, Asta, Nørgaard, Nørre-Aaby.
 —, Jørgen, Vester Gesten, Vejen.
 —, Anna, Statenegearde, Skaarup.
 —, Kathrine, adr. Gdr. P. Jørgensen, Hatting.

- Jørgensen, Petra, Roerslev, Nørre-Aaby.
 —, Kristine, Ryslinge Skovgaard, Ryslinge. 1902.
 —, Bertha, Nørregaard, Bølling, Kolding.
 Jensen, Niels, Malteseje, Odder. 1899—1900.
 Jensen, Johanne, Faksegaard, Fakse.
 Juhl, Hans K., Langetved, Rødning.
 Jensen, Dorthea, Midskov, Mesinge.
 —, Niels, Trilom, Jebjerg.
 Jørgensen, Marius, Mejeribestyrelse, Ollerup, Vester-Skerninge.
 Jensen, Lukas, Vig, Skibelund, Vejen. 1909—10.
 —, Frederik, Lilhøj, Kollemorten, Jellinge. 1909—10.
 —, Mathias, Bramdrup, Kolding. 1909—10.
 —, Kristian, Lindkund, Brørup. 1909—10.
 Jørgensen, Johannes, Tinkerup, Kvistgaard. 1909—10.
 Johansen, Kristian, Vejrum, Holstebro. 1909—10.
 Jensen, Poul, Tvendstrup, Assedrup. 1909—10.
 Juul, Marius, Magtenbølle, Skaldbjerg. 1909—10.
 Jensen, Jens, Gamskær, Højslev. 1909—10.
 —, Rasmus, Hundskov, Hesselager. 1909—10.
 Jakobsen, Jakob, Smøllerup, Stoholm. 1909—10.
 Jensen, Søren, Stubdrup, Kolding. 1909—10.
 —, Laurids, do. do. 1909—10.
 Jørgensen, Laurids, Faardrup, Flakkebjerg. 1909—10.
 Jensen, Anton, Guldager, Simested. 1909—10.
 Jørgensen, Arnold, Langesø, Odense. 1909—10.
 Jensen, Ivan Woxbøl, 7 Bat. 4. Komp. Nr. 68, Nyborg. 1906—07.
 —, Margrete, Adslev, Hørning. 1010.
 Jakobsen, Kirstine, Nørre Nissum, Lemvig. 1910.
 Jensen, Kristine, Otting, Skive. 1910.
 —, Helga, Aagerup, Vipperød. 1910.
 —, Malvine, Hvedsten, Randers. 1910.
 —, Dorthea, Torum, Roslev. 1910.
 —, Agnes, Gryderup, Korsør. 1910.
 —, Severine, Tvendstrup, Assendrup.
 Juhl, Emilie, Egense, Sørup. 1910.
 Johansen, Karen, Kastaniely, Aarslev. 1910.
 Jakobsen, Marie, Bølling, Skern. 1910.
 Jensen, Kirstine, Stensholm, Hadsten. 1910.
 —, Anne, Gylling, Gylling. 1909.
 Jakobsen, Marie, Vedbæk, Løgstrup. 1910.
 Jensen, Olga, Hindborg, Skive. 1910.
 —, Kristen, Svallerup, Kallundborg.
 Jørgensen, Marie, Simmerbølle, Rudkøbing.
 Jansen, Maren Stine, Tostenæs, Askeby, Møen.
 Jensen, Kirstine, Stenstrup-Lunde Andelsmejeri, Stenstrup
 —, Marie, Ladefogedgaard, Staagerup, Vester-Skerninge.
 —, Ankær, Vrøgum, Vrøgum.
 Jørgensen, Martha, Ulriksholm Gartnerbolig, Kølstrup St. 1894.
 Jensen, Katrine, Tastum, Stoholm.

- Kirk, Jenny, Store Ramsing, Skive.**
 — Else, Skern.
 Kirkeskov, Fru Marie, Gedved Skole, Horsens.
 Kjems, Frederikke, Særsløv, Jullerup. 1887.
 Knudsen, Karl, Egholt, Lunderskov.
 —, Jens, Snedker, Baardesø, Otterup. 1901—02.
 —, Maren, Sønder-Højrup, Pederstrup.
 —, Kristine, adr. Laurits Knudsen, Holmsland, Ringkøbing.
 —, Kirstine, Staushede, Lunderskov.
 Kolind, Karen, Koed, Kolind.
 Krag, Karen, Kastbjerg, Havndal.
 Kragelund, Niels, Øvig-Nyminde, Arenborg, Herning.
 Kristensen, Karl, Ejby, Ejby. 1907—08.
 —, Kristen, Hustru, Ane Kristensen, Saaderup, Tølløse.
 —, Kristen, Vantinge, Ringe.
 —, Johanne, Moselund, Grejs, Vejle.
 —, Hanne Margrete, Brændekilde, Væde, Holmstrup.
 —, Elise, Højerup, Storehedinge.
 —, Kristine, Ejstrup, Skive.
 —, Anna Margrete, adr. Cand. Trier, Ollerup Højskole.
 —, N. Kr., Dykær, Tim.
 —, Kristine, Smedekone, Ollerup, Vester-Skerninge.
 —, Peder David, Trebjerg, Flemming.
 Kristiansen, Karl, Tjørntved, Rudkøbing.
 —, Anne, Tjørntved, Rudkøbing.
 —, Anna, Gdr. Anton Kristiansen, Tullebølle, Rudkøbing.
 —, Sofie, Schæffergaard, Vester-Nebel, Varde.
 Kristoffersen, Johanne, Veerst, Lunderskov.
 —, Niels, Gdr., Esbjerggaard, Nykøbing S.
 Krog-Rasmussen, Johanne, adr. Gdr. Niels Krogh, Katterød,
 Faaborg. 1898.
 Kvist, Flora, Bøvlingbjerg, Faare.
 Kristiansen, Karl, Rejsby pr. Brøns, Nordslesvig.
 Kristensen, Cecilie, Oksbøl, Oksbøl. 1906.
 —, Karoline, Bøvlingbjerg, Faare.
 —, Flora, do.
 —, Ane, Tølløse.
 Knudsen, Knud og Hustru, Hersnap, Dalby.
 Klausen, Kristian, Vellerup, Branderup, Nordslesvig.
 Kristensen, Marie, Rughaven, Ulstrup.
 Kjær, P. Karetmager, Moselund, Grejs, Vejle.
 Knudsen, Knud, Føvling, Holsted. 1904—05.
 Kristensen, Fru Maren K., Sønder-Højrup, Pederstrup.
 —, Niels Johansen, Kragelund, Lunderskov.
 Kirkegaard, Anton, Sabro, Mundelstrup.
 Kristiansen, Johannes, Melby, Kallundborg.
 Kærgaard, Johan, Hasselholdt, Vinderup.
 Kristiansen, Anders Peder, Melby, Kallundborg.
 Kirkegaard, Søren, Gjærning, Bjerringbro.
 Kristensen, Rasmus, Gjessø, Silkeborg.
 —, Magnus, Sdr. Andrup, Skive.

Kristiansen, Lystlund, Naur.
 Kristensen, Simon, Gl. Præstegaard, Ulfborg.
 Knudsen, Johanne, Hersnap Mark, Dalby.
 —, Katrine, do. do.
 Kristensen, Maren, Veismark, Jebjerg.
 Knudsen, Kirstine, Marie, Staus Hede, Lunderskov.
 Kallesø, Katrine, Tørring, Lemvig. 1910.
 Kristiansen, Sofienlund, Faaborg.
 Kristensen, Agnes Fisker, Mosegaard, Hammel Mark.
 Knudsen, Petra, Junget, Roslev.
 Kærgaard, Dorthæa, Lem, Skive.
 Kolind, Karen P., Korupskov, Ryomgaard.
 Kristensen, Margrete, Harreby Østergaard, Fol, Slesvig.

Lamberthsen, Fru Dusine, Tved Skole, Ribe.
 Larsen, Laurits O., Smedesvend, Røjle, Middelfart.
 —, Lars, Murer, Søbo, Løkke, Jordløse St.
 —, Hans Peter, Indslev, Taarup, N. Aaby.
 —, Johanne, Langsted, Naarup.
 —, Aksel, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Søren, adr. Gdr. R. Larsen, Mullerup, Ullerslev.
 —, Karen Sofie, Lundsgaard, Tarup, Aarslev.
 —, Margrethe, Karensminde, Ollerup, Vester-Skerninge.
 —, Kristine, adr. Mads Kr. Larsen, Vester-Lunde, Lunde.
 —, Sofie, Fuglbjerg, Stadil, Tim.
 —, Karen, Kindstrup, Gelsted.
 —, Fru Marie, Kissendrup, Ullerslev.
 Lauridsen, Jacob, Gdr., Søndergaard, Tim.
 Laursen, Lars, Rustrup, Silkeborg.
 —, Rasmus, Højskolelærer, Vinding, Vejle.
 —, Niels, Hornborg, Flemming.
 —, Laurs J., Hjarnø, Horsens.
 —, Charlotte, Hvirring, Flemming.
 Lebak, Fru Jacobine, Bøjlsvang, Vester-Skerninge.
 Levinsen, Mette, Fløjstrup, Uggelhuse.
 Lindum, Tyra, Harre Skole, Roslev.
 Lund, Hans, Vejen, Vejen.
 —, Søren Martin, Øster-Aaby, Skaarup.
 Lundberg, Elisabeth, Reerslev Skole, Hedehusene.
 Løkke, Sigrid, Bøvling, Faare.
 Larsen, Lars Hansen, Lundby, Lundby.
 Lund, Laurids, Holstensminde, Fuglebærg.
 Larsen, Peder, Højby, Højby St.
 —, Lars, Vejby, Skive.
 —, Svend Melgaard, Hodsager, Holstbro.
 Lauridsen, Laurids, Landsgrav, Slagelse.
 Larsen, Andreas, St. Engeborg, Skive.
 —, Jens Peder, Meelse, Stubbekøbing.
 Laursen, Annine, Faarvang, Faarvang.
 Larsen, Hansine, Hyllestedgaard, Aarup.
 —, Maren, Annine, Egense, Svendborg.

- Larsen, Mariane, Rotbøl, Tistrup.
 —, Maren, Galøgaard, Ferslev, Skibby.
 —, Laura, Højby St.
- M**adsen, Poul, Landmand, Vullerslev, Hjallelse.
 —, Hans, Gaardejer, Aagaard, Skaarup.
 —, Holger, Aale, Aale.
 —, Marius, Braaskovgaard, Braaskov.
 —, Fru Hanne, Kissendrup, Ullerslev.
 —, Fru Marie, Tim.
 —, Hilda, Kædeby, Lindelse.
- Markussen, Kirsten Marie, Hjortsvang, Tørring.
 Mikkelsen, Søren, Gdr., Ulbølle, Vester-Skerninge.
 —, Maren, Nisset Overhede, Silkeborg.
 —, Kirstine, Lyngby, Hjørring.
- Mogensen, Kristian, Blaabjerg, Vandborg, Bonnet.
 Mols, Kathrine, Jelling Mark, Jelling.
 Moos, Hans, Nybøl, Sundeved, Slesvig.
- Mortensen, Johan, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Jens, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 —, Marius, Sørslev, Stubbekøbing. 1907—08.
 —, Mette, Lilballe, Kolding.
 —, Mathilde, adr. Jørg. Mortensen, Keldstrup, Slagelse.
 —, Marinus, Mejeribest., Aale Mejeri, Rask Mølle.
 —, Hans, Rindomkærgaard, Ringkøbing.
- Mouritsen, Helga, Ollerup, Vester-Skerninge.
 Mygind, Fru Kristine Jensen, Bredho Skole, Tistrup.
 Myrhøj, Hansine, Vindblæs.
- Møller, Alfred, Brarup, Nørre-Alslev. 1907—08.
 —, Sørine, Vrønding, Vrønding.
- Møller, Johanne, Vester-Skerninge.
- Mehlsen, Maren, Flade, Nykøbing M. 1908.
- Mortensen, Knud, Rødskebølle, Svendborg.
- Mogensen, Kristine, Bøvling, Faare.
- Mortensen, Hulda, Vester-Aaby, Vester-Skerninge.
- Morthorst, Christian, Øster Løgum, Havslund, Nordslesvig
- Mikkelsen, Kristen, Dahlgaard, Ny Spøttup, Skive.
- Madsen, Hans, Roost, Arrild, Nordslesvig.
- Mikkelsen, J. Krog, Karensminde, Ollerup, Vester-Skerninge.
- Madsen, Laurids, Springenbjerg, Flemløse St.
- Mikkelsen, Kirstine, Lunde St., Nordfyn.
 —, Dagmar, Serup, Silkeborg.
- Mortensen, Kristine, Hemdrup pr. Vindblæs.
- Mikkelsen, Karen, Vindeby, Lindelse, Langeland.
- Møller, Nora, Lethsminde, Hørning.
- Madsen, Marie, Aalbæk, Skive.
- Meldgaard, Sofie, Vindbjerg St.
 —, Mette, Fiskbæk, Løgstrup.
- N**ielsen, Viggo, Fyrbøder, Amtssygehuset, Ringkøbing.
 —, Anne E., Fasterkær, Borris. 1889.

- Nielsen, Karl, Hanghøj, Jebbjerg.
 —, Kirstine, Villa „Vang“, Aarhus.
 —, Niels, Rode, Odsherred, Vig.
 —, Niels C., Gdr., Maare, Ørbæk.
 —, Astrid, Holtum, Vejle. 1907.
 —, Mariane, Tind, Bjerringbro.
 —, Karen, adr. Anders Nielsen, Taarup, Gelsted.
 —, Cecilie, Bredal Mark, Vejle.
 —, Helga, Vemmelev, Faarevejle.
 —, Anna, Vedelsgade, 93, Vejle.
 —, Gudrun, adr. Hemming Hansen, Sdr. Næraa, Aarslev
 —, Helga, Skaarup Landbrugsskole, Skaarup.
 —, Niels Peder, Harre, Roslev.
 —, Maren K. Haragergaard, Bramminge. 1907.
 —, Marius, Støvring.
 —, Fru Anne, Roslevgaard, Thorum, Roslev.
 —, Anna Margrete, Glostrup, Nykøbing S.
 —, Jørgen, Lunde, Lunde.
 —, Marie, Frue, Aas, Tvingstrup.
 Nikolaisen, Karen, Helligsø, Ybby, Gjettrup. 1897
 Nitsche, Elise, Nørre-Søby, Nørre-Søby.
 Nordbo, Erik, Danmarksgade 15, St., Odense.
 Nyborg, Kristine, Linnerup, Tørring.
 Nygaard, Peter, Langballe, Maarslet.
 Nøhr, Karl, Permelille, Koldby, Samsø.
 Nørskov, Alexandra, Nørskovgaard, Møldrup.
 Nielsen, Johanne, Skibladner, Rødvig. 1908.
 —, Jakobine, Vogterhus 19, Viborg.
 Nørbjerg, Hessel, Borregaard, Hvidbjerg.
 Nielsen, Aage, Kullerup Skole, Lamdrup.
 —, Niels Kristian, Store Ramsing, Skive. 1909—10.
 —, Anton, Væth, Laurbjerg. 1909—10.
 Nørup, Anders, Nørre Onstild, Onsild. 1909—10.
 Nielsen, Jens, Hornbek, Hornbek. 1909—10.
 —, Chr. Ertebjerg, Tandslet, Als. 1909—10.
 Nørgaard, Ane, Egholt, Lunderskov.
 Nielsen, Anne, Hvedstrup, Hedehusene. 1910.
 —, Marie, Haarslev, Sandved. 1910.
 —, Maren, Foersom, Tarm. 1910.
 —, Kristine, Romlund, Kølsen, Løgstrup. 1910.
 —, Betty, Rom Skole, Lemvig. 1910.
 Nygaard, Dora, Lundager, Lunde, Varde. 1910.
 Nielsen, Marie, Guldager Skole, Guldager. 1910.
 —, Marie, Kirstine, Fjeldsø, Geldsted. 1910.
 —, Karen, Bakkegaard, Hornslet. 1910.
 Nygaard, Johanne, Arnborg, Herning. 1910.
- ffersen, Erik, Gdr., Vørslev.
 Olsen, Bertel, Parcellist, Ørby, Koldby, Samsø.
 —, Olaf, Kæderup, Helsinge.
 —, Johanne, Saunte Overdrev, Hellebæk.

Olsen, Oline, Sæby, Durup.
 —, Marie, Hundrup, Vester Boulevard 40³, København B.
 Orloff, Valdemar, Redaktionssekretær, Svendborg.
 Overgaard, Johanne, Hedeby, Uhe, Jylland. 1908.
 Ovesen, Hans, Øster-Skerninge, Vester-Skerninge.
 Olsen, Ole, Snæbum, Hobro. 1906—07.
 Ovesen, Jens, Stenstrup, Stenstrup.
 Overlund, Jens, Vester Port, Holstebro.
 Ottosen, Johanne, Sekær, Holsted. 1910.

Pallesen, Karl, Sejling, Silkeborg.
 Pedersen, Marie, Ollerup Skovmark, Vester-Skerninge.
 —, Maren, Ollerup Skovmark, Vester-Skerninge.
 —, Klemen, Overgaard, Brande,
 —, Sørine, Vogterhus Nr. 7, Vejen. 1904.
 —, Marie, Hillerslev, Højrup.
 —, Johanne, Kohavegaard, Ørbæk.
 —, Maren, Fly Overmark, Skive.
 —, Signe, Skærlund, Brande.
 —, Dorthea, Hæsbæk, Bramminge.
 —, Hans Chr., Mejeribest., Lykkestrup Mejeri, Mørke.
 —, Niels Peder, Opmark Fly, Skive.
 —, Marie, Nyholmstrand Brugsforening, Frederikshavn.
 —, Karen, Marie, Muldberg, Hee.
 —, Signe, Sønderlem, Skive.
 —, Jens P., Maglebjerg, Hørve.
 —, Niels J., Staagerup, Vester-Skerninge.
 —, Gudrun, Skærlund, Brande.
 Person, Karoline, Hedekov, Thorsager.
 Petersen, Signe, Allégade Vejen.
 —, Anna, Midskov, Mesinge.
 —, Elvina, Iglsø, Stoholm.
 —, Ole Vistesén, Iglsø, Stoholm.
 —, Marie, Vovlundgaard, Hammerum.
 —, Johanne, Drejø, Svendborg.
 Poulsen, Marie, Ollerup Højskole, Svendborg.
 —, Fru Kristoffine, Veerst, Lunderskov.
 Pedersen, Karen, Marie, Houer, Hee.
 —, Kristen, Gaardbst. Staagerup, Vester-Skerninge.
 —, Peder J., Sdr. Vissing, Brædstrup.
 —, Eskild, Grauballe Brugsforening pr. Silkeborg.
 —, Margrete, Egdal, Nørre Nissum.
 —, Frits, Harreby, Fol, Nordslesvig.
 —, Martin, Dauding, Brædstrup.
 —, Knud, Geding, Mundelstrup.
 —, Niels Iver, Brædstrup, Brædstrup.
 Poulsen, Morten, Sdr. Vilstrup, Eltang.
 Pedersen, Theodor, Gadbjerg, Gadbjerg.
 —, Villads, Sdr. Vium, Tarm.
 Petersen, A. Gartner, Aalykke, Kolding.
 —, Anne, Mikkelsgades Slagteriudsalg, Slagelse.

Poulsen, Edvard. Københoved, Skodborg, Nordslesvig.
 —, ~~Joh.~~ M., Mejeriet Katrineholm. Skørping.
 —, Karen, Hersnap, Dalby.
 —, Anna, Kolind St.
 Petersen, Mete, Alfa, Ramme.
 —, Kirsten, Store Velling, Børkop.
 Pedersen, Sofie Frederikke, Egense, Sørup.
 Person, Lovise, Hedeskov. Thorsager.
 Petersen, Ingrid, Tangdalsgaard, Hadsten.
 —, Kirstine, adr. Snedker Petersen. St. Ramsing, Skive.
 Pedersen, Petra, Honum, Rask Mølle.
 Povlsen, Povline, Gudme, Struer.
 Pedersen, Fru Gudrun, Søholm, Egense, Sørup.

Rasmussen, Jens A, Fabrikant, Svendborg.
 —, Jens P., Skovlyst, Vester-Skerninge.
 —, Ole Peter, Murer, Stavnsager, Veilby, Middelfart.
 —, P., Gdr., Findinge, Espe.
 —, Maren Sofie, adr. Gdr. R. Rasmussen, Maare, Ørbæk.
 —, Karen, Hedager, Beldringe.
 —, Katrine. St. Jørgens Forstad 157, Odense.
 —, Anna, Helsned Møllevej, Lindelse.
 —, Karen, Ollerup Skovmark, Vester-Skerninge.
 —, Fru Laura. St. Nikolajstræde 1, Svendborg.
 —, Henriette, Skydebjerg, Aarup.
 —, Helga, Solbakken, Fredericia.
 —, Anna, Tyrsted Mark, Horsens.
 —, Sofie, Gislev Mark, Ellested.
 —, Kirstine, Bastrup Mark, Uggerslev St.
 —, Jørgen. Tømrer. Bred.
 —, Ane, Ørting, Ørting.
 Rabek, Fru Marie, Sønderup, Troldhede.
 Refsgaard, Katrine, Keldbjerg, Stoholm.
 Rasmussen, Bodil, Vester-Skerninge.
 —, Johannes Martinus, Bled, Tvingstrup. 1909—10.
 Ravn, Aksel, Tandholdtgaard, Kolding.
 Rasmussen, Søren, Tornum, Lintrup, Nordslesvig.
 —, Lars, Frederik, Ryslinge, Ryslinge.
 —, Anne, Nørre Viby, Nørre Ålslev. 1910.
 Ris, Anne, Guldager, Guldager.
 Rasmussen, Elna, Giesegaard, Kværkeby.
 —, Elisabeth, Kaadekilde, Bred.
 —, Jensine, Sander, Odder.
 —, Cecilie, Store Rise, Ærøskøbing,

Schelde, Katrine, Nebelsminde, Ejstруп.
 Schou, Johanne, Skibhusvej 30, Odense.
 Schøtt, Niels Svendsen, Hald, Hald.
 Sigaard, Margrete, Kjeldbjerg, Stoholm.
 Simonsen, Dorthea, adr. Smed J. Simonsen, Roslev.
 Skafsgaard, Kristen, Fangel St.

- Skovsgaard, Folmer, Tømrer, Neder Randlev, Aarhus-Hov Bane.
 Skov, Peder, Egebjerg, Stenstrup.
 —, Katrine, Jelling Hauge, Nustrup, Voyns, Nordslesvig.
 Skærlund, Anne, Østerholm, Brande.
 —, Thomas, Gdr., Østerholm, Brande.
 Sondal, Karen, Bymøllen, Vejen.
 Stefhansen, Stefhanie, Præstegaarden, Hatting.
 Storm, Else, Vesterskovvej, Nykøbing F.
 —, Anna, Overhøj, Arden.
 Stougaard, Kristine, Halvthaastrup, Hobro.
 Sørensen, Asta, Stadagergaard, Baaring, N. Aaby.
 —, Johanne, Nannerup, Jebjerg.
 —, Kristine, adr. Sognefogden, Ollerup, Vester-Skerninge.
 —, Kirstine, Roslev, Roslev.
 —, Marie, Halvthaastrup, Hobro.
 —, Maren, Gesten, Lunderskov.
 —, Maren, Vellev, Ulstrup.
 —, Søren, Gdr., Snarup, Kværndrup.
 —, Søren, Tastum, Stoholm.
 —, S. Førstelærer, Systofte, Nykøbing F.
 —, Thomas H., Veerst, Lunderskov.
 Søltoft, Margrete, Raastrup, Ørbæk.
 Søndergaard, Karen, Tved Præstegaard, Svendborg.
 Sønderup, Svend, Sønderupgaard, Trolldhede.
 Skræp, Jens, Lundbjerggaard, Middelfart.
 Skov, Johannes, Dyrslæge, Ulbølle, Vester-Skerninge.
 Sørensen, Søren, Kopperup, Stoholm.
 Skrubbeltrang, Peder, Uhrskovgaard, Tørring. 1909—10
 Skovsgaard, Evald, Neder Randlev. Aarhus-Hov Bane. 1909—10.
 Skov, Søren, Ebstrup, Silkeborg. 1909—10.
 Sørensen, Johannes, Bjørnø, Faaborg. 1909—10.
 —, Karl, Nørskov, Farre. 1909—10.
 —, Søren, Bøgestedgaard, Brørup. 1909—10.
 —, Anders, Slyngborg Kro, Uggelhuse. 1909—10.
 —, Gudmund, Skolegade 21, Esbjerg. 1909—10.
 Stryhn, Rasmus, Sømark, Borre, Møen. 1909—10.
 Søndergaard, Jørgen, Vrannerupgaard, Ejstrup. 1909—10.
 —, Niels, do. do. 1909—10.
 Skytte, Frk. Marie, Trelde, Fredericia.
 Sørensen, Ingrid, Segalt, Løkken.
 —, Kristine, Hyllested, Dalmose. 1910.
 Stougaard, Johanne, Halvthaastrup, Hobro. 1910.
 —, Marie, do. do. 1910.
 Sørensen, Lone, Faarvang, Faarvang. 1910.
 Simonsen, Annania, St. Ramsing, Skive. 1910.
 Svendsen, Kathrine, Ejstrup, Nørre Snede. 1910.
 Sørensen, Kirstine, Thastum, Stoholm. 1910.
 Steffensen, Marie, Højby, Højby. 1910.
 Simonsen, Bodil, Fæsted, Hygum, Sønderjylland. 1910.
 Skov, Johanne, Skibhusvej 30. Odense. 1899.

Termansen, Niels, Gdr., Øsse, Varde.
 —, Karen, Vorupgaard, Vejen.
 Thaysen, Fru Mette Simonsen, Lille Røj, Lunderskov.
 Thor, Tora Hansen, Søbo Lykker, Jordløse.
 —, Anna Hansen, do. d.
 Thomsen, Keld, Mejeribestyrer, Heden-Vantinge Mejeri, Allested.
 —, Mikkel, Ølgod.
 Thøgersen, Katrine, Trustrup, Lyby.
 Toftum, Laurits, Gdr., Vester Toftum, Humlum.
 Torp, Marinus, Thorum, Roslev.
 Thomsen, Peder, Gasbjerg, Hygildt, Brande.
 Troelsen, Hans Larsen, Vester Vedsted, Ribe.
 Thuesen, Kirstine, Auning. 1910.
 Torp, Margrete, Tøndering, Durup. 1910.
 Thomsen, Nielsine, Gejllundgaard, Lilballe, Alminde. 1910.

Ullerup, Gudrun (f. Korsbek), Poulstrup, Vraa. 1907.
 —, Karen, Sofiesminde, Aale.
 Understrup, Kristian, Rind, Herning.

Vestergaard, Anders, Debelmose, Borris.
 —, Kristine, Nederste Mølle, Svendborg.
 Vissing, Petra, Vinkel, Viborg.
 Vestergaard, Kristen Kristensen, Sdr. Andrup, Skive.

West, Aksel, Thanninggaard, N, Alslev.
 —, Hans, Brarup, Guldborg, Falster.

Yderstæde, Mariane, Ramme.

Zimmer, Astrid, Rejsby, Brøns, Sønderjylland.

Øland, Annine, Brugsforeningen, Højby.
 Østerlund, Ejner, Sierslev, Storehedinge.

Julehilsener.

Med Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar en venlig Hilsen til Jer alle fra

Maren og P. Bak.

Ogsaa vi beder Eleverne, og i Særdeleshed alle Haandværkere, modtage vore venligste Hilsener med Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar.

Thyra og D. Rasmussen.

Alle Elever fra Ollerup Højskole sendes en venlig Hilsen med Ønsket om glædelig Jul og Nytaar.

Ollerup Skole.

Kr. Ballersen.

Til alle dem af de gamle Elever, som vi kender, sender vi Ønsket om en glædelig og velsignet Jul og et godt Nytaar.

Lissa og Jakob Trier.

De allerbedste Ønsker om en glædelig Jul og et godt Nytaar.

Venlig Hilsen

Olav Gertsen.

Med Ønsket: Glædelig Jul og godt Nytaar! sender vi en hjertelig Hilsen til alle vore gamle Elever.

Gunild og J. P. Kristensen-Randers.

INDHOLD

	Side
1. Et Paaskeminde, af <i>Elise Mogensen</i>	3
2. Skæbnen, Hændelsen og Nødvendigheden, af <i>J. P. Kristensen-Randers</i>	4
3. Minderne, af <i>Laurits Hansen</i>	12
4. Tale ved Elevmødet, af <i>P. Bak</i>	19
5. Theodore Roosevelt, af <i>Olav Gertsen</i>	25
6. Tro og Tvivl, af <i>Jakob Trier</i>	32
7. Hvordan er egentlig Landbrugets Stilling? af <i>Povl Fenger</i>	42
8. Den sidste Menneskealders Udvikling i Sønderjylland, af <i>Andreas Grau</i>	47
9. Til Ægteparrene blandt Ollerup Højskoles Elever, af <i>J. P. Kristensen-Randers</i>	56
10. Dansk-amerikansk Stævne, af <i>J. P. Kristensen-Randers</i> ..	57
11. Meddelelser fra Ollerup Højskole, af <i>J. P. Kristensen-Randers</i>	60
12. Til Medlemmerne, af <i>Jens Laurids Jensen</i>	63
13. Medlemsliste	65
14. Julehilsener	80
15. Ollerup Højskole, set fra „Borgen“, Billede, findes forrest i Skriftet.	
16. Mindesmærket paa Fru Nannas Grav, Billede, mellem Side 4 og 5.	
17. Fra „Det 3. dansk-amerikanske Stævne“, Billede mellem Side 56 og 57.	
18. Mærk vel!	82

Mærk vel! Adresseforandringer bedes meddelte til
Formanden hurtigst muligt. — Alle
Medlemmer bedes opgive til Formanden, hvilket Aar de var
Lærlinge paa Ollerup Højskole.

Mærk vel! Adresseforandringer bedes meddelte til
Formanden hurtigst muligt. — Alle
Medlemmer bedes opgive til Formanden, hvilket Aar de var
Lærlinge paa Ollerup Højskole.